

Νεολαία
σε κίνηση

Μια πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

in
EUROPE
<http://europa.eu/youthonthemove>

Δικαιώματα των φοιτητών σχετικά με την κινητικότητα

Οδηγός για τα δικαιώματα των μετακινούμενων φοιτητών στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Η Άμεση Ευρώπη είναι μια υπηρεσία που σας βοηθά να βρείτε απαντήσεις στα ερωτήματά σας για την Ευρωπαϊκή Ένωση

Αριθμός δωρεάν τηλεφωνικής κλήσης (*): 00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Ορισμένες εταιρείες κινητής τηλεφωνίας δεν επιτρέπουν την πρόσβαση στους αριθμούς 00 800 ή μπορεί να χρεώνουν την κλήση.

Περισσότερες πληροφορίες για την Ευρωπαϊκή Ένωση παρέχονται από το διαδίκτυο (<http://europa.eu>).

Δελτίο καταλογογράφησης υπάρχει στο τέλος του τεύχους.

Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2011

ISBN 978-92-79-17762-0

doi:10.2766/81343

© Ευρωπαϊκή Ένωση, 2011

Επιτρέπεται η αναπαραγωγή με αναφορά της πηγής.

Image on the cover © Ευρωπαϊκή Ένωση, 2011/ Photographer: Carl Cordonnier

Graphic design by Stefano Mattei

Printed in Belgium

Τυπωμένο σε χαρτί λευκασμένο χωρίς στοιχειακό χλωριο (ECF)

Οδηγός για τα δικαιώματα των μετακινούμενων φοιτητών στην Ευρωπαϊκή Ένωση

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

1. Εισαγωγή	5	4. Αναγνώριση τίτλων και προσόντων	19
1.1. Πλαίσιο και στόχοι	5	4.1. Ακαδημαϊκή αναγνώριση	19
Μια πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης		4.2. Οι αρμοδιότητες των κρατών μελών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης	19
για την προώθηση της μαθησιακής κινητικότητας	5	4.3. Μη δεσμευτικά μέσα της ΕΕ	20
Δικαίωμα σπουδών σε άλλο κράτος μέλος της ΕΕ	6	4.4. Νομικές πράξεις της ΕΕ	20
1.2. Αντικείμενο	6		
2. Πρόσβαση στην εκπαίδευση	9	5. Συμπέρασμα	23
2.1. Δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας	9	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ I: ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ ERASMUS	24
2.2. Εμπόδια στην ελεύθερη κυκλοφορία — άμεσες και έμμεσες διακρίσεις	9	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ II: ΜΕΛΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΜΗ ΕΝΩΣΙΑΚΟΙ ΦΟΙΤΗΤΕΣ	24
2.3. Δικαίωμα διαμονής για τους φοιτητές	10	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ III: ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ	
Φοιτητές από την ΕΕ	10	ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ	26
Φοιτητές εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης	11	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ IV: ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΩΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ	
2.4. Δίδακτρα	11	ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΠΟΥ ΣΧΕΤΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ	
2.5. Γλωσσικές απαιτήσεις	12	ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ	27
2.6. Εκπαίδευση (μάθηση) εξ αποστάσεως	12	Endnotes	28
3. Δικαιώματα των φοιτητών στο κράτος μέλος υποδοχής	15		
3.1. Επιλεξιμότητα για παροχές	15		
3.2. Διαφορά πρόσβασης στις υποτροφίες και τα δάνεια	15		
για την κάλυψη εξόδων διαβίωσης	15		
Οικονομική βοήθεια από το κράτος μέλος καταγωγής	15		
Οικονομική βοήθεια από το κράτος μέλος υποδοχής	16		
3.3. Φτηνότερα εισιτήρια για τις δημόσιες συγκοινωνίες	16		
3.4. Στέγαση σε φοιτητικά καταλύματα	16		
3.5. Φορολογικά πλεονεκτήματα στο κράτος μέλος καταγωγής	16		
Δικαιώματα των εκτός ΕΕ φοιτητών («υπηκόων τρίτων χωρών»)	17		

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1. Πλαίσιο και στόχοι

Μια πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προώθηση της μαθησιακής κινητικότητας

Η μετάβαση σε άλλη χώρα της ΕΕ για σπουδές («μαθησιακή κινητικότητα») είναι ένας από τους βασικούς τρόπους με τους οποίους οι νέοι μπορούν να προωθήσουν την προσωπική τους ανέλιξη και να αυξήσουν τις μελλοντικές τους ευκαιρίες απασχόλησης. Η μαθησιακή κινητικότητα ωφελεί επίσης την ΕΕ συνολικά: προάγει μια αίσθηση ευρωπαϊκής ταυτότητας· διευκολύνει την πιο ελεύθερη κυκλοφορία της γνώσης· και συμβάλλει στην εσωτερική αγορά, διότι οι Ευρωπαίοι που είναι κινητικοί ως νεαροί φοιτητές είναι πιθανότερο να είναι κινητικοί και ως εργαζόμενοι αργότερα στη ζωή τους.

Η Επιτροπή προωθεί τη μαθησιακή κινητικότητα εδώ και πολλές δεκαετίες. Το πρόγραμμα Erasmus, που εγκαινιάστηκε τη δεκαετία του '80 και αποτελεί τώρα τμήμα του προγράμματος διά βίου μάθησης της ΕΕ, υποστηρίζει τις ανταλλαγές φοιτητών και πανεπιστημιακών καθώς και τη μεταφορά γνώσης μεταξύ εκπαιδευτικών ιδρυμάτων εδώ και είκοσι και πλέον χρόνια· επιπλέον, οι απόψεις που διατυπώνονται από τους φοιτητές για το πρόγραμμα επιβεβαιώνουν τον θετικό αντίκτυπο της μαθησιακής κινητικότητας. Η Επιτροπή συμμετέχει επίσης ενεργά στη διαδικασία της Μπολόνιας, μια συμφωνία μεταξύ 47 χωρών που στοχεύει στη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού χώρου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Η στρατηγική «Ευρώπη 2020» της Επιτροπής, που χαράσσει την πορεία της ΕΕ για την επόμενη δεκαετία, δίνει επίσης προτεραιότητα στη μαθησιακή κινητικότητα ως μέσο αύξησης των δεξιοτήτων των ατόμων και της Ένωσης συνολικά. Το

παρόν έγγραφο εντάσσεται σε μια εμβληματική πρωτοβουλία της στρατηγικής «Ευρώπη 2020», την πρωτοβουλία «Νεολαία σε κίνηση». ο στόχος της πρωτοβουλίας «Νεολαία σε κίνηση» είναι να ενισχυθεί η απόδοση και η διεθνής ελκυστικότητα των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της Ευρώπης και να αυξηθεί η γενική ποιότητα όλων των επιπέδων εκπαίδευσης και κατάρτισης στην ΕΕ, μεταξύ άλλων με την παροχή, σε όλους στους νέους της Ευρώπης, της δυνατότητας να πραγματοποιήσουν μέρος των σπουδών τους σε άλλο κράτος μέλος.

Λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι η αρμοδιότητα για θέματα εκπαίδευσης και κατάρτισης ανήκει πρωτίστως στα κράτη μέλη, η ΕΕ δεν έχει την εξουσία να θεσπίσει δεσμευτική νομοθεσία στον τομέα της εκπαίδευσης. Οι σχετικοί κανόνες βασίζονται γενικά σε διατάξεις της Συνθήκης που ερμηνεύονται με δικαστικές αποφάσεις και, με τον τρόπο αυτόν, τα δικαιώματα των φοιτητών αυξήθηκαν και διευρύνθηκαν σταδιακά με την πάροδο του χρόνου. Δεδομένου ότι η διαδικασία αυτή βρίσκεται σε εξέλιξη και πολλές από τις αποφάσεις είναι σχετικά πρόσφατες, τα δικαιώματα των μετακινούμενων φοιτητών δεν είναι πάντοτε σαφή. Η Επιτροπή λαμβάνει διάφορες καταγγελίες και ερωτήσεις από πολίτες που δεν γνωρίζουν με σιγουριά τα δικαιώματά τους ή που αντιμετωπίζουν δυσκολίες όσον αφορά την αναγνώριση των ακαδημαϊκών τους προσόντων.

Σκοπός του παρόντος εγγράφου είναι να συνοψίσει και να παρουσιάσει την ερμηνεία της Επιτροπής για το δίκαιο που ισχύει στον τομέα αυτόν, ως οδηγό για τα κράτη μέλη, τα πανεπιστήμια και τους άλλους ενδιαφερομένους, και να ενημερώσει τους νέους, έτσι ώστε να γνωρίζουν τα δικαιώματά τους και, συνεπώς, να προετοιμαστούν καλύτερα για μια περίοδο σπουδών στο εξωτερικό.

Η Επιτροπή έχει εξαγγείλει επίσης, στο πολυετές πρόγραμμα εργασίας της για το 2010¹, την πρόθεσή της να εκδώσει ανακοίνωση σχετικά με την ιδιότητα του πολίτη, στην οποία θα προσδιοριστεί το ευρύτερο φάσμα εμποδίων που ενδέχεται να μην επιτρέπουν στους πολίτες να ασκήσουν πλήρως τα δικαιώματά τους ως πολίτες της Ένωσης και θα περιγραφούν οι λύσεις που μελετώνται από την Επιτροπή.

Δικαίωμα σπουδών σε άλλο κράτος μέλος της ΕΕ

Η ίδια η Συνθήκη² κατοχυρώνει το δικαίωμα όλων των ευρωπαϊών πολιτών να μετακινούνται μεταξύ των κρατών μελών — με την επιφύλαξη ορισμένων περιορισμών που καθορίζονται στη Συνθήκη και στη νομοθεσία. Αρχικά, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα³ δεν είχε καμία συγκεκριμένη εξουσία στον τομέα της εκπαίδευσης, με εξαίρεση την επαγγελματική εκπαίδευση. Συνεπώς, τα όποια δικαιώματα προβλέπονταν στον τομέα αυτόν υπήρχαν μόνο στο μέτρο που συνέβαλλαν στους οικονομικούς στόχους της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Στο πλαίσιο αυτό, οι διακινούμενοι εργαζόμενοι της ΕΕ και τα μέλη των οικογενειών τους δικαιούνταν τα ίδια κοινωνικά πλεονεκτήματα με τους υπηκόους του κράτους μέλους υποδοχής, συμπεριλαμβανομένων των πλεονεκτημάτων που προβλέπονταν στον τομέα της εκπαίδευσης.

Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ερμήνευσε τις διατάξεις της Συνθήκης τις σχετικές με την επαγγελματική εκπαίδευση προς την κατεύθυνση της δημιουργίας δικαιωμάτων για τους μετακινούμενους φοιτητές της ΕΕ. Στην απόφαση *Gravier* έκρινε ότι οι φοιτητές που προέρχονται από άλλες χώρες της ΕΕ πρέπει να έχουν ισότιμη πρόσβαση σε προγράμματα επαγγελματικής εκπαίδευσης άλλου κράτους μέλους ακριβώς όπως οι υπήκοοι του κράτους αυτού, δεδομένου ότι η δυνατότητα αυτή βελτιώνει τις ευκαιρίες των ατόμων στην τοπική αγορά εργασίας.

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ (1993) έφερε δύο σημαντικές αλλαγές που διευρύναν σημαντικά το πεδίο των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται από το δίκαιο της ΕΕ: ανάθεση συγκεκριμένων εξουσιών στην Ευρωπαϊκή Ένωση στον τομέα της εκπαίδευσης και καθιέρωση της ευρωπαϊκής ιθαγένειας.

Αυτές οι διατάξεις της Συνθήκης, όπως τις ερμήνευσε το Δικαστήριο, καλύπτουν τα δικαιώματα της ελεύθερης μετακίνησης και της απαγόρευσης των διακρίσεων μεταξύ των Ευρωπαίων απλώς και μόνο λόγω της ιδιότητάς τους ως πολιτών (και κατ'επέκταση, ως φοιτητών), ανεξάρτητα από αν είναι «οικονομικά ενεργοί». Οι εθνικές κυβερνήσεις εξακολουθούν να είναι αρμόδιες για το περιεχόμενο και την οργάνωση των εκπαιδευτικών συστημάτων τους. Ωστόσο, αυτή η αρμοδιότητα πρέπει να ασκείται σύμφωνα με το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτό σημαί-

νει ότι οι υπήκοοι της ΕΕ δεν πρέπει να υφίστανται διακρίσεις όσον αφορά την πρόσβαση σε οποιοδήποτε πρόγραμμα εκπαίδευσης, ακόμη κι αν το πρόγραμμα αυτό δεν συνδέεται άμεσα με τη μεταγενέστερη άσκηση κάποιου επαγγέλματος.

1.2. Αντικείμενο

Το έγγραφο επικεντρώνεται στην κινητικότητα στον τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και της επαγγελματικής εκπαίδευσης, διότι αυτός είναι ο τομέας στον οποίο εμφανίζονται τα μεγαλύτερα ποσοστά κινητικότητας, αλλά και ο τομέας στον οποίο παρουσιάζονται τα περισσότερα προβλήματα στην πράξη. Ωστόσο, πολλοί από τους αναφερόμενους κανόνες ισχύουν επίσης και για την εκπαίδευση γενικά. Η διάρθρωση του εγγράφου ακολουθεί την πορεία ενός φοιτητή που αποφασίζει να μεταβεί για σπουδές στο εξωτερικό και εξετάζει τα εμπόδια που μπορεί να αντιμετωπίσει ο φοιτητής αυτός πριν, κατά τη διάρκεια και μετά την περίοδο κινητικότητας, από την υποβολή αίτησης για αποδοχή από το ίδρυμα υποδοχής, τη διαμονή του στο κράτος μέλος υποδοχής και, τέλος, τη χρησιμοποίηση των προσόντων που απέκτησε. Εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο τα δικαιώματα ισότιμης μεταχείρισης (απαγόρευσης των διακρίσεων) και ελεύθερης κυκλοφορίας, στο πρωτογενές και το παράγωγο δίκαιο και στη νομολογία του Δικαστηρίου, επηρεάζουν την αντιμετώπιση των φοιτητών, τόσο στη χώρα στην οποία σπουδάζουν όσο και στη χώρα από την οποία προέρχονται, όσον αφορά, αφενός, την πρόσβαση στην εκπαίδευση, στην οικονομική αρωγή και σε άλλα οφέλη και, αφετέρου, την αναγνώριση των διπλωμάτων.

Το έγγραφο δεν εξετάζει το θέμα της αναγνώρισης των προσόντων για επαγγελματικούς σκοπούς, το οποίο διέπεται από ιδιαίτερο νομικό πλαίσιο⁴. Αναφέρεται στο θέμα αυτό μόνο όταν έχει αντίκτυπο στην αναγνώριση για ακαδημαϊκούς σκοπούς.

M

2. ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

2.1. Δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας

Το πρώτο ερώτημα που θέτει κάθε φοιτητής ή εκπαιδευόμενος ο οποίος σχεδιάζει να μεταβεί για σπουδές σε άλλη χώρα της ΕΕ είναι το αν έχει όντως το δικαίωμα να το κάνει, ως πολίτης ενός άλλου κράτους μέλους.

Το δίκαιο της Ένωσης είναι σαφές στο σημείο αυτό: Οι φοιτητές της ΕΕ έχουν το δικαίωμα να μεταβαίνουν ελεύθερα για σπουδές σε όλα τα κράτη μέλη. Κανείς δεν μπορεί να επικαλεστεί την ιθαγένειά τους για να τους αρνηθεί την πρόσβαση σε μαθήματα εκπαίδευσης ή κατάρτισης σε άλλη χώρα της ΕΕ.

Οι λόγοι καθιέρωσης του δικαιώματος ελεύθερης κυκλοφορίας των φοιτητών εξελίχθηκαν διαχρονικά. Οι αρμοδιότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα της εκπαίδευσης — συμπεριλαμβανομένου του ρόλου της ΕΕ ως φορέα ενθάρρυνσης της μαθησιακής κινητικότητας— περιορίζονταν αρχικά, στη συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, στην επαγγελματική εκπαίδευση⁵. Ωστόσο, όταν το Δικαστήριο, από τις αρχές της δεκαετίας του '80, άρχισε να εξετάζει επιμέρους υποθέσεις διακρίσεων όσον αφορά την πρόσβαση στην επαγγελματική και τη γενική εκπαίδευση, το δικαίωμα των φοιτητών, είτε της γενικής είτε της επαγγελματικής είτε της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης, να μετακινούνται ελεύθερα σε όλη την Ένωση για σπουδές επιβεβαιώθηκε σταδιακά με διάφορες αποφάσεις του Δικαστηρίου.

- Στην απόφαση *Forcheri*⁶, το Δικαστήριο έκρινε ότι ένα κράτος μέλος εισάγει διακρίσεις όταν χρεώνει τέλη εγγραφής για μαθήματα επαγγελματικής εκπαίδευσης σε υπήκοο άλλου κράτους μέλους (στην προκειμένη περίπτωση, στη σύζυγο εργαζομένου στο πρώτο κράτος μέλος), αν οι δικοί του υπήκοοι απαλλάσσονται από τα τέλη αυτά.
- Στην πολύ σημαντική απόφαση *Gravier*⁷, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι, μολονότι η Συνθήκη δεν αναθέτει στα κοινοτικά όργανα αρμοδιό-

τητες όσον αφορά την οργάνωση της εκπαίδευσης και την εκπαιδευτική πολιτική, ωστόσο οι όροι πρόσβασης στην επαγγελματική εκπαίδευση (σύμφωνα με το Δικαστήριο, κάθε μορφή εκπαίδευσης που προετοιμάζει για συγκεκριμένο επάγγελμα ή συγκεκριμένη απασχόληση) εμπίπτουν στο πεδίο της Συνθήκης. Αυτό συμβαίνει ακόμη και αν ο φοιτητής είχε μεταναστεύσει αποκλειστικά για λόγους σπουδών.

- Στην απόφαση *Blaizot*⁸, το Δικαστήριο επιβεβαίωσε ότι η τριτοβάθμια και η πανεπιστημιακή εκπαίδευση υπάγονται στην έννοια της επαγγελματικής εκπαίδευσης.

Η συνθήκη του Μάαστριχτ έκανε δύο ακόμη βήματα προς τα εμπρός. Επέκτεινε το πεδίο δράσης της ΕΕ στην εκπαίδευση, ορίζοντας ότι η ΕΕ υποχρεούται να ενθαρρύνει τη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών στον τομέα της εκπαίδευσης και να ενθαρρύνει την κινητικότητα των φοιτητών και των εκπαιδευτικών⁹. Και εισήγαγε την έννοια της ευρωπαϊκής ιθαγένειας, ορίζοντας ότι όλοι οι υπήκοοι των κρατών μελών είναι πολίτες της ΕΕ και έχουν το δικαίωμα να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα οπουδήποτε στην Ένωση¹⁰.

2.2. Εμπόδια στην ελεύθερη κυκλοφορία — άμεσες και έμμεσες διακρίσεις

Η ιθαγένεια της ΕΕ δεν περιλαμβάνει μόνο το δικαίωμα του πολίτη να κυκλοφορεί και να διαμένει ελεύθερα οπουδήποτε στην Ένωση· σημαίνει επίσης ότι όλοι πρέπει να αντιμετωπίζονται ισότιμα, ανεξάρτητα από την υπηκοότητά τους. Προϊόντος του χρόνου τα δικαιώματα αυτά κατοχυρώθηκαν από το Δικαστήριο σε περιπτώσεις στις οποίες φοιτητές από χώρες της ΕΕ οι οποίοι σπουδάζαν ή ήθελαν να σπουδάσουν σε άλλη χώρα της ΕΕ αντιμετώπισαν εμπόδια που αντέβαιναν στην αρχή της ίσης μεταχείρισης.

- Στην απόφαση *Grzelczyk*¹¹, το Δικαστήριο έκρινε ότι η ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης τείνει να αποτελέσει τη θεμελιώδη ιδιότητα των υπηκόων των κρατών μελών. Επομένως, ένας γάλλος υπήκοος που σπουδαζε στο Βέλγιο δεν ήταν δυνατόν να μη λάβει, απλώς και μόνο λόγω της ιθαγένειάς του, ένα κατώτατο επίδομα διαβίωσης το οποίο δικαιούνταν όλοι οι Βέλγοι.

Η Συνθήκη απαγορεύει ρητά τις διακρίσεις λόγω ιθαγένειας εντός του πεδίου εφαρμογής της¹². Άμεση διάκριση υπάρχει όταν ο πολίτης αντιμετωπίζεται διαφορετικά λόγω της ιθαγένειάς του ή λόγω ενός χαρακτηριστικού που δεν μπορεί να διαχωριστεί από την ιθαγένειά του. Αυτό το είδος διάκρισης μπορεί να δικαιολογηθεί μόνο βάσει ρητών παρεκκλίσεων από τη Συνθήκη. Όλες οι παρεκκλίσεις ερμηνεύονται πολύ συσταλτικά από το Δικαστήριο, δεδομένου ότι οι διακρίσεις λόγω ιθαγένειας είναι αντίθετες προς τις θεμελιώδεις αρχές της ΕΕ.

Έμμεση διάκριση υπάρχει όταν εφαρμόζεται κάποιο άλλο κριτήριο, αλλά με αποτέλεσμα να θίγεται ένα σημαντικά μεγαλύτερο ποσοστό ατόμων μιας συγκεκριμένης ιθαγένειας. Για παράδειγμα, ένα μέτρο που κάνει διάκριση μεταξύ των ατόμων με κριτήριο την κατοικία σε συγκεκριμένο κράτος μέλος είναι πιθανό να έχει αρνητικές συνέπειες στους υπηκόους άλλων κρατών μελών, δεδομένου ότι οι μη μόνιμοι κάτοικοι είναι, στις περισσότερες περιπτώσεις, αλλοδαποί.

Η διαφορετική μεταχείριση των πολιτών για λόγους αυτού του είδους μπορεί να δικαιολογηθεί μόνο αν το κράτος μέλος μπορέσει να αποδείξει ότι η εν λόγω μεταχείριση βασίζεται σε αντικειμενικές εκτιμήσεις ανεξάρτητες από την ιθαγένεια και ότι είναι ανάλογη με τους επιδιωκόμενους εν προκειμένω νόμιμους στόχους —δεν μπορεί να υπερβαίνει το όριο που είναι απολύτως αναγκαίο για τον συγκεκριμένο σκοπό.

- Στην απόφαση *Bressol*¹³ το Δικαστήριο έκρινε ότι η θέσπιση ποσόστωσης 30% για τους μη μόνιμους κατοίκους σε ορισμένα προγράμματα σπουδών αποτελεί δυσμενή διάκριση κατά των υπηκόων άλλων κρατών μελών. Καθώς οποιοσδήποτε τέτοιος περιορισμός της πρόσβασης υπονομεύει το θεμελιώδες δικαίωμα της ελεύθερης κυκλοφορίας, η ερμηνεία του Δικαστηρίου είναι πολύ αυστηρή. ο μόνος λόγος τον οποίο έχει δεχτεί το Δικαστήριο για διακρίσεις αυτού του είδους είναι η ανάγκη προστασίας της δημόσιας υγείας· αλλά το κράτος μέλος πρέπει να αποδείξει —μέσω αντικειμενικής, λεπτομερούς ανάλυσης, που

θεμελιώνεται σε ισχυρά και συνεκτικά στοιχεία— ότι η δημόσια υγεία κινδύνευε και ότι τα περιοριστικά μέτρα ήταν αναγκαίος και αναλογικός τρόπος προστασίας της.

2.3. Δικαίωμα διαμονής για τους φοιτητές

Οι φοιτητές, για να αποφασίσουν να μεταβούν για σπουδές στο εξωτερικό, πρέπει φυσικά να είναι βέβαιοι ότι έχουν δικαίωμα διαμονής στην αντίστοιχη χώρα της ΕΕ. Χάρη στο σαφές ρυθμιστικό πλαίσιο που υπάρχει, οι φοιτητές της ΕΕ αντιμετωπίζουν στην πράξη ελάχιστα προβλήματα ως προς το θέμα αυτό.

- Σε συνέχεια των αποφάσεών του σχετικά με το δικαίωμα των φοιτητών για ίση μεταχείριση όσον αφορά την πρόσβαση στην εκπαίδευση, το Δικαστήριο έκρινε επίσης, στην υπόθεση *Raulin*, ότι το δικαίωμα ισότιμης πρόσβασης του φοιτητή στην εκπαίδευση περιλαμβάνει το δικαίωμα διαμονής σε άλλο κράτος μέλος για λόγους σπουδών¹⁴.

Οι φοιτητές —και οι οικογένειές τους— έχουν το δικαίωμα να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα οπουδήποτε στην Ένωση, επειδή είναι πολίτες της ΕΕ. Τα δικαιώματα αυτά θεσπίζονται στην οδηγία 2004/38/EK (σχετικά με το δικαίωμα των πολιτών της Ένωσης και των μελών των οικογενειών τους να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στην επικράτεια των κρατών μελών)¹⁵.

Φοιτητές από την ΕΕ

Κάθε φοιτητής της ΕΕ έχει το δικαίωμα να μεταβεί σε άλλη χώρα της ΕΕ και να μείνει εκεί έως και τρεις μήνες, υπό τον όρο ότι διαθέτει έγκυρο δελτίο ταυτότητας ή διαβατήριο.

Κάθε φοιτητής της ΕΕ έχει το δικαίωμα να διαμείνει σε άλλο κράτος μέλος για διάστημα μεγαλύτερο των τριών μηνών, αν πληροί ορισμένους όρους. Συγκεκριμένα πρέπει:

- να είναι εγγεγραμμένος σε πρόγραμμα σπουδών σε εκπαιδευτικό ίδρυμα, ιδιωτικό ή δημόσιο, αναγνωρισμένο ή χρηματοδοτούμενο από το κράτος μέλος υποδοχής
- να έχει πλήρη ασφαλιστική κάλυψη ασθένειας στο κράτος μέλος υποδοχής και να ενημερώσει την αρμόδια εθνική αρχή σύμφωνα με τους εθνικούς κανόνες
- να διαθέτει επαρκείς πόρους, ώστε να μην καθίσταται υπέρμετρο βάρος για το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας του κράτους μέλους υποδοχής.

Ανάλογα με το κράτος μέλος, ο φοιτητής μπορεί να κληθεί να εγγραφεί στα μητρώα των αρχών του κράτους υποδοχής.

Όπως κάθε άλλος πολίτης της ΕΕ, ο φοιτητής που έχει διαμείνει νόμιμα για συνεχή περίοδο πέντε ετών στο κράτος μέλος υποδοχής αποκτά το δικαίωμα να ζηήσει εκεί μόνιμα και να αντιμετωπίζεται ακριβώς όπως οι τοπικοί φοιτητές¹⁶.

Γενικά, τα μέλη του στενού οικογενειακού κύκλου του φοιτητή έχουν το δικαίωμα να τον συνοδεύσουν, αν και ισχύουν διάφοροι όροι ανάλογα με το αν τα μέλη της οικογένειας είναι υπήκοοι της ΕΕ ή όχι. Δείτε το παράρτημα II για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τα δικαιώματα των μελών της οικογένειας.

Φοιτητές εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης

Οι φοιτητές που προέρχονται από κράτη τα οποία δεν είναι μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν επίσης το δικαίωμα να μεταβούν στην ΕΕ για σπουδές, υπό ορισμένους όρους. Η κατάσταση τους διέπεται από την οδηγία 2004/114/ΕΚ¹⁷ του Συμβουλίου, η οποία αποσκοπεί στην εναρμόνιση των εθνικών νομοθεσιών στον τομέα αυτόν. Δείτε το παράρτημα II για περισσότερες πληροφορίες¹⁸.

Σύμφωνα με την οδηγία, τα κράτη μέλη πρέπει να διευκολύνουν την εισδοχή μη ενωσιακών φοιτητών που συμμετέχουν σε προγράμματα κινητικότητας της ΕΕ¹⁹. Ωστόσο, η Επιτροπή ανησυχεί, σε ορισμένες περιπτώσεις, για τη διάρκεια των διαδικασιών στις οποίες πρέπει να υποβληθούν οι εν λόγω φοιτητές προκειμέ-

νου να λάβουν θεώρηση εισόδου στις χώρες της ΕΕ, πράγμα που δεν επέτρεψε μερικές φορές στους φοιτητές να ωφεληθούν από τα προγράμματα της ΕΕ.

2.4. Δίδακτρα

Η χρέωση ή μη διδάκτρων διαφέρει από κράτος μέλος σε κράτος μέλος. Ομοίως, σε μερικά κράτη μέλη μπορεί επίσης να προβλέπεται η χορήγηση δανείων ή υποτροφιών ως συμβολή στην κάλυψη του κόστους των διδάκτρων. Σε κάθε περίπτωση, όπου υπάρχουν είτε διδάκτρα είτε δάνεια/υποτροφίες για την κάλυψη των διδάκτρων, οι φοιτητές που προέρχονται από χώρα της ΕΕ έχουν τα ίδια δικαιώματα και/ή υποχρεώσεις με τους τοπικούς φοιτητές — τόσο να καταβάλουν τα διδάκτρα που προβλέπονται όσο και να λάβουν δάνειο/υποτροφία κάλυψης των διδάκτρων από το κράτος μέλος στο οποίο πρόκειται να φοιτήσει ο φοιτητής.

- Στην απόφαση *Brown*, ένας φοιτητής με γαλλική ιθαγένεια θέλησε να σπουδάσει στη Σκωτία. Οι σκωτικές αρχές αρνήθηκαν να του χορηγήσουν «φοιτητικό επίδομα» που περιλάμβανε την πληρωμή των διδάκτρων του από το κράτος. Το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι η αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων ισχύει στις περιπτώσεις στις οποίες η αρωγή προορίζεται για την κάλυψη του κόστους πρόσβασης στην εκπαίδευση. Συνεπώς, ο συγκεκριμένος φοιτητής είχε το δικαίωμα να ζητήσει να καταβληθούν τα διδάκτρα για λογαριασμό του²⁰.

Αυτό συμβαίνει επειδή το δάνειο/υποτροφία κάλυψης των διδάκτρων αποτελεί μέρος των όρων της πρόσβασης στην εκπαίδευση. Επομένως, όταν οι φοιτητές που φοιτούν στο εξωτερικό εμποδίζονται από την πρόσβαση σε οικονομική υποστήριξη αυτού του είδους, υφίστανται διακρίσεις λόγω της ιθαγένειάς τους, πράγμα που αντιβαίνει στην απαγόρευση τέτοιων διακρίσεων από τη Συνθήκη.

Οι κανόνες για τα δάνεια/υποτροφίες κάλυψης των διδάκτρων είναι διαφορετικοί από τους κανόνες για τα δάνεια/υποτροφίες διαβίωσης, οι οποίοι εξετάζονται στο κεφάλαιο 3.

2.5. Γλωσσικές απαιτήσεις

Οι φοιτητές που μεταβαίνουν στο εξωτερικό για σπουδές ή για επαγγελματική εκπαίδευση ενδέχεται να κληθούν να αποδείξουν ότι γνωρίζουν τη γλώσσα της χώρας υποδοχής και ίσως χρειαστεί να υποβληθούν σε σχετική εξέταση, προκειμένου να γίνουν δεκτοί σε ίδρυμα πανεπιστημιακής ή τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Αν και τα κράτη μέλη έχουν το δικαίωμα να καθορίσουν ένα ορισμένο επίπεδο γλωσσικών γνώσεων —είτε για την άσκηση ενός επαγγέλματος είτε για την πραγματοποίηση σπουδών από ένα άτομο—, οι απαιτήσεις πρέπει να μην είναι δυσανάλογες. Με άλλα λόγια, το επίπεδο γλωσσικών γνώσεων που πρέπει να αποδείξει ότι διαθέτει ο φοιτητής πρέπει να είναι επαρκές για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού, αλλά δεν χρειάζεται να το υπερβαίνει.

- Στην απόφαση *Angonese*²¹, μια τράπεζα στη γερμανόφωνη ιταλική περιφέρεια του Bolzano απαίτησε από όλους τους υποψηφίους για πρόσληψη να προσκομίσουν ένα συγκεκριμένο πιστοποιητικό που αποδείκνυε ότι ήταν δίγλωσσοι στα γερμανικά και τα ιταλικά. Το Δικαστήριο έκρινε ότι η απαίτηση για απόδειξη των γλωσσικών δεξιοτήτων μόνο μέσω ενός συγκεκριμένου πιστοποιητικού (που μπορούσε να αποκτηθεί μόνο στο Bolzano) ήταν δυσανάλογη. Η Επιτροπή θεωρεί ότι η ίδια αρχή ισχύει όσον αφορά τις γλωσσικές εξετάσεις για την πρόσβαση στην εκπαίδευση.

2.6. Εκπαίδευση (μάθηση) εξ αποστάσεως

Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι επίσημη εκπαίδευση, στο πλαίσιο της οποίας ο φοιτητής και ο εκπαιδευτικός βρίσκονται σε διαφορετικά γεωγραφικά σημεία και, σήμερα, επικοινωνούν συνήθως μέσω των ΤΠΕ (τεχνολογίες της πληροφορίας και της επικοινωνίας). Οι φοιτητές δεν είναι υποχρεωμένοι να μεταβούν αυτοπροσώπως σε άλλη χώρα για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση· αλλά οι φοι-

τητές που θέλουν να έχουν πρόσβαση στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση από άλλο κράτος μέλος ενδέχεται να υπόκεινται σε διακρίσεις, είτε από την άποψη της πρόσβασης στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση είτε όσον αφορά την καταβολή διδάκτρων.

Μέχρι σήμερα δεν υπάρχει καμία νομολογία που να καλύπτει την εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Αλλά η Ένωση έχει ως συγκεκριμένη αποστολή να ενθαρρύνει την εξ αποστάσεως εκπαίδευση²², πράγμα που εντάσσει την εξ αποστάσεως εκπαίδευση στο πεδίο εφαρμογής της αρχής περί απαγορεύσεως των διακρίσεων.

Η ίση μεταχείριση κατοχυρώνεται από τη Συνθήκη, ανεξάρτητα από το αν το ίδρυμα που προσφέρει την εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι κερδοσκοπικό (δηλ. παρέχει μια υπηρεσία επί πληρωμή) ή μη.

Ένα κερδοσκοπικό ίδρυμα που προσφέρει διασυνοριακή εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι μέρος της εσωτερικής αγοράς. Η ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών πέραν των εθνικών συνόρων είναι μια από τις «τέσσερις ελευθερίες» της εσωτερικής αγοράς²³. Συνεπώς, ένας φοιτητής που επιθυμεί να έχει πρόσβαση σε κερδοσκοπικό ίδρυμα το οποίο προσφέρει μαθήματα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης από οποιοδήποτε κράτος μέλος της ΕΕ έχει το δικαίωμα να αντιμετωπίζεται ισότιμα με τους τοπικούς φοιτητές, δεδομένου ότι οποιαδήποτε διαφορά μεταχείρισης θα συνεπαγόταν διατάραξη της εσωτερικής αγοράς.

Η διασυνοριακή εξ αποστάσεως εκπαίδευση που προσφέρεται από μη κερδοσκοπικό εκπαιδευτικό ίδρυμα (ίδρυμα που χρηματοδοτείται ουσιαστικά από δημόσια κεφάλαια) δεν είναι υπηρεσία κατά την έννοια αυτή. Ωστόσο, ως πολίτες της ΕΕ, οι φοιτητές που θέλουν να έχουν πρόσβαση σε εξ αποστάσεως εκπαίδευση που προσφέρεται σε άλλο κράτος μέλος δεν επιτρέπεται να υποστούν διακρίσεις λόγω της ιθαγένειάς τους²⁴. Κατά συνέπεια, η εξ αποστάσεως εκπαίδευση πρέπει να προσφέρεται στην ίδια βάση σε κάθε φοιτητή εντός της ΕΕ, ανεξάρτητα από το κράτος μέλος καταγωγής του.

3. ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΣΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΜΕΛΟΣ ΥΠΟΔΟΧΗΣ

3.1. Επιλεξιμότητα για παροχές

Όταν ένας φοιτητής αρχίσει να σπουδάζει σε άλλη χώρα της ΕΕ, η φοιτητική του ιδιότητα μπορεί να του δώσει το δικαίωμα για λήψη ορισμένων παροχών ή για προτιμσιακή πρόσβαση σε συγκεκριμένα αγαθά και υπηρεσίες —π.χ., φτηνότερα εισιτήρια για τις δημόσιες συγκοινωνίες ή διαμονή σε φοιτητικό κατάλυμα (π.χ. φοιτητική εστία).

Η πρόσβαση σ' αυτά τα είδη παροχών βασίστηκε αρχικά στη νομοθεσία της ΕΕ για τους διακινούμενους εργαζομένους²⁵, η οποία επεκτάθηκε από το Δικαστήριο και στα μέλη της οικογένειας των εργαζομένων.

Ωστόσο, με την καθιέρωση της ιθαγένειας της Ένωσης με τη συνθήκη του Μάαστριχτ, το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής στο έδαφος των κρατών μελών το έχουν πλέον οι ενδιαφερόμενοι ως πολίτες της Ένωσης και όχι απλώς ως διακινούμενοι εργαζόμενοι της ΕΕ²⁶. Συνεπώς, οι ενωσιακοί φοιτητές που φοιτούν στο εξωτερικό έχουν το ίδιο δικαίωμα πρόσβασης στις παροχές όπως οι τοπικοί φοιτητές, εκτός αν μια παροχή εξαιρείται ρητά από την αρχή της ίσης μεταχείρισης²⁷.

3.2. Διαφορά πρόσβασης στις υποτροφίες και τα δάνεια για την κάλυψη εξόδων διαβίωσης

Οικονομική βοήθεια από το κράτος μέλος καταγωγής

Πολλά κράτη μέλη παρέχουν δάνεια ή υποτροφίες για να βοηθήσουν τους φοιτητές να αντιμετωπίσουν τα έξοδα διαβίωσής τους («υποτροφία για έξοδα διαβίωσης») κατά τη διάρκεια των σπουδών τους. Σε μερικές περιπτώσεις οι φοιτητές μπορεί να έχουν πρόσβαση σ' αυτό το είδος βοήθειας και όταν σπουδάζουν στο εξωτερικό [αρχή της δυνατότητας μεταφοράς («φορητότητας») των υποτροφιών ή των δανείων]. Βάσει της ισχύουσας νομοθεσίας, τα κράτη μέλη είναι ελεύθερα να αποφασίσουν σχετικά με το θέμα αυτό. Σύμφωνα με το δίκτυο Eurydice, λίγα είναι τα κράτη μέλη που επιτρέπουν την πλήρη δυνατότητα μεταφοράς της υποτροφίας για έξοδα διαβίωσης στην πράξη²⁸. Το γεγονός αυτό μπορεί να αποτελέσει σημαντικό αντிகίνητρο για τα άτομα που επιθυμούν να σπουδάσουν στο εξωτερικό. Ωστόσο, αν τα κράτη επιτρέπουν την εν λόγω δυνατότητα μεταφοράς, πρέπει να μεριμνούν ώστε οι κανόνες επιλεξιμότητας να μην περιορίζουν αδικαιολόγητα το δικαίωμα των φοιτητών να μετακινούνται ελεύθερα εντός της ΕΕ.

- Αυτό αποφασίστηκε στην απόφαση *Morgan*²⁹. ο κανόνας που αμφισβητήθηκε στην εν λόγω υπόθεση προέβλεπε ότι οι φοιτητές μπορούσαν να λάβουν υποτροφία για σπουδές στο εξωτερικό μόνο αν οι σπουδές αυτές αποτελούσαν συνέχεια σπουδών τουλάχιστον ενός έτους στη χώρα καταγωγής τους. Το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι η προϋπόθεση αυτή ήταν πιθανό να αποθαρρύνει τους πολίτες από την πραγματοποίηση σπουδών στο εξωτερικό λόγω των δαπανών και των δυσχερειών που θα μπορούσε να προκαλέσει.

Αν ένα κράτος μέλος παρέχει στους υπηκόους του υποτροφίες για εξ αποστάσεως μαθήματα στο έδαφός του, πρέπει επίσης να τις παρέχει υπό τους ίδιους όρους και για εξ αποστάσεως μαθήματα σε ίδρυμα άλλου κράτους μέλους.

Οικονομική βοήθεια από το κράτος μέλος υποδοχής

- Στην απόφαση *Bidar*³⁰, το Δικαστήριο έκρινε ότι οι υποτροφίες και τα δάνεια που προορίζονται για την κάλυψη εξόδων διαβίωσης εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της Συνθήκης —πράγμα που σημαίνει ότι, καταρχήν, ένας πολίτης της ΕΕ δεν μπορεί να υποστεί διακρίσεις στον τομέα αυτόν. Ωστόσο, αναγνώρισε επίσης ότι τα κράτη μέλη δεν πρέπει να αναλαμβάνουν το υπέρμετρο βάρος της παροχής οικονομικής αρωγής σε φοιτητές από άλλο κράτος μέλος οι οποίοι δεν έχουν καμία σχέση με τη χώρα υποδοχής πέρα από την απόφασή τους να μεταβούν εκεί για σπουδές.

Η οδηγία 2004/38/ΕΚ αποκλείει ρητά από την αρχή της ίσης μεταχείρισης τις υποτροφίες και τα δάνεια που προορίζονται για την κάλυψη εξόδων διαβίωσης³¹. Αυτό σημαίνει ότι τα κράτη μέλη δεν είναι υποχρεωμένα να παρέχουν υποτροφίες ή δάνεια αυτού του είδους σε φοιτητές από άλλο κράτος μέλος, εκτός αν αυτοί έχουν ζητήσει εκεί για ορισμένο χρονικό διάστημα. Ωστόσο, όταν ο φοιτητής, έπειτα από διαμονή πέντε ετών³², αποκτήσει το δικαίωμα μόνιμης κατοικίας, έχει ακριβώς τα ίδια δικαιώματα με τους τοπικούς φοιτητές.

Ένας άλλος λόγος στον οποίο οφείλεται η εξαίρεση αυτή είναι να αποφευχθεί η περίπτωση να λάβει ένα άτομο υποτροφία ή δάνειο δύο φορές, αν μπορεί να μεταφέρει και υποτροφία από τη χώρα του. Δάνειο ή υποτροφία που χορηγείται από ένα κράτος μέλος δεν μπορεί να προστεθεί σε οικονομική ενίσχυση που χορηγείται από άλλο κράτος, αν έχουν τον ίδιο στόχο (σπουδές).

- Στην απόφαση *Förster*³³, το Δικαστήριο έκρινε ότι η προϋπόθεση της πενταετούς προηγούμενης διαμονής δεν μπορεί να θεωρηθεί υπερβολικά μεγάλο χρονικό διάστημα για την ενσωμάτωση αλλοδαπού στο κράτος μέλος υποδοχής³⁴.

3.3. Φτηνότερα εισιτήρια για τις δημόσιες συγκοινωνίες

Πρόκειται για αρκετά συνηθισμένη παροχή που δίνεται στους φοιτητές σε πολλά κράτη μέλη. Ωστόσο, αρκετοί φοιτητές που φοιτούν στο εξωτερικό κατήγγειλαν στην Επιτροπή ότι δεν τους χορηγήθηκε η παροχή αυτή λόγω του ότι δεν ήταν υπήκοοι του κράτους μέλους ή δεν πληρούσαν τις προϋποθέσεις μόνιμης κατοικίας.

Η Επιτροπή θεωρεί ότι η χορήγηση φτηνότερων εισιτηρίων για τις δημόσιες συγκοινωνίες μπορεί να θεωρηθεί «φοιτητική βοήθεια»³⁵. Ωστόσο, καθώς δεν είναι φοιτητική υποτροφία ή σπουδαστικό δάνειο, δεν μπορεί να μη χορηγηθεί στους φοιτητές για λόγους ιθαγένειας.

3.4. Στέγαση σε φοιτητικά καταλύματα

Πρόκειται για έναν άλλο τομέα στον οποίο η Επιτροπή έχει λάβει καταγγελίες. Η απάντηση της Επιτροπής είναι ότι οι φοιτητές της ΕΕ έχουν δικαίωμα πρόσβασης, με τους ίδιους όρους όπως οι τοπικοί φοιτητές, σε καταλύματα που προσφέρονται αποκλειστικά σε φοιτητές από το κράτος μέλος ή από φορείς που ενεργούν εξ ονόματός του.

3.5. Φορολογικά πλεονεκτήματα στο κράτος μέλος καταγωγής

Το κράτος μέλος καταγωγής μπορεί να προσφέρει **φορολογικά πλεονεκτήματα** στους φοιτητές ή στις οικογένειές τους, επιτρέποντάς τους να αφαιρούν τα έξοδα σπουδών από το φορολογητέο εισόδημα. Αν και η ρύθμιση αυτή ισχύει κυρίως

για τους φοιτητές που φοιτούν στη χώρα τους, ωστόσο εκπίπτουν επίσης από τον φόρο, μέσα σε λογικά όρια, και τα έξοδα σπουδών σε άλλο κράτος μέλος (τα κράτη μέλη έχουν δικαίωμα, π.χ., να καθορίσουν ανώτατο όριο στο ποσό των διδάκτρων που εκπίπτουν, έτσι ώστε να μην επωμίζονται υπέρμετρη οικονομική επιβάρυνση).

- Στην απόφαση *Schwarz*³⁶, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι ένα κράτος μέλος που επιτρέπει την έκπτωση των διδάκτρων ενός παιδιού από το φορολογητέο εισόδημα των γονέων του μόνο αν το παιδί φοιτά σε σχολείο του εν λόγω κράτους μέλους περιορίζει το δικαίωμα του παιδιού στην ελεύθερη κυκλοφορία.

Δικαιώματα των εκτός ΕΕ φοιτητών («υπηκόων τρίτων χωρών»)

Οι εκτός ΕΕ φοιτητές έχουν το δικαίωμα να σπουδάσουν στην Ένωση αν πληρούν ορισμένους όρους, οι οποίοι διαφέρουν ανάλογα με το καθεστώς και τη νομοθεσία του κράτους μέλους υποδοχής (π.χ. μπορεί να αποκλειστούν με μηχανισμούς ποσόστωσης). Ωστόσο, το δικαίωμα σπουδών δεν παρέχει αυτόματα άλλα δικαιώματα που έχουν οι φοιτητές της ΕΕ (π.χ. δικαίωμα καταβολής ίδιων διδάκτρων με τους τοπικούς ή τους ενωσιακούς φοιτητές, δικαίωμα για φτηνότερα εισιτήρια στα μέσα μεταφοράς κ.λπ.). Πάντως, εκτός του ωραρίου των σπουδών τους και από το δεύτερο έτος διαμονής τους οι φοιτητές πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να εργάζονται για τουλάχιστον 10 ώρες την εβδομάδα ή για ισοδύναμο διάστημα σε ημέρες ή μήνες ετησίως³⁷.

Οι εκτός ΕΕ πολίτες που πληρούν τις προϋποθέσεις μακροχρόνιας διαμονής αποκτούν το δικαίωμα να αντιμετωπίζονται καταρχήν ακριβώς όπως οι τοπικοί φοιτητές.

Δείτε το παράρτημα II για περισσότερες πληροφορίες.

4. ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΤΙΤΛΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΣΟΝΤΩΝ

4.1. Ακαδημαϊκή αναγνώριση

Όταν ένας φοιτητής ολοκληρώσει επιτυχώς την περίοδο σπουδών του στο εξωτερικό, έχει δικαίωμα να λάβει κάποιο είδος πιστοποιητικού από το πανεπιστήμιο στο οποίο σπούδασε — δίπλωμα ή πτυχίο ή βεβαίωση για το πρόγραμμα μαθημάτων που παρακολούθησε. Στη συνέχεια προκύπτει το ζήτημα της αναγνώρισης του εν λόγω πιστοποιητικού, είτε στην πατρίδα του, όταν επιστρέψει σ' αυτήν, είτε σε άλλο κράτος μέλος.

Πρόκειται για στάδιο ζωτικής σημασίας, αλλά και κατά το οποίο ενδέχεται να προκύψουν δυσκολίες. Κάθε χώρα της ΕΕ έχει το δικό της ιδιαίτερο εκπαιδευτικό σύστημα και, συνεπώς, υπάρχει πολλή ποικιλία τόσο ως προς τα προγράμματα σπουδών όσο και ως προς τα διπλώματα που απονέμονται.

Υπάρχει ένα πανευρωπαϊκό σύστημα αμοιβαίας αναγνώρισης των προσόντων με σκοπό την άσκηση ενός επαγγέλματος³⁸. Το σύστημα αυτό ισχύει αφενός για τα «νομοθετικώς κατοχυρωμένα» επαγγέλματα, δηλ. τα επαγγέλματα που δεν μπορούν να ασκηθούν στο κράτος μέλος υποδοχής χωρίς ορισμένα συγκεκριμένα επαγγελματικά προσόντα, και αφετέρου για τους πολίτες που έχουν όλα τα προσόντα για να ασκήσουν ένα επάγγελμα σε κάποιο κράτος μέλος και που επιθυμούν να ασκήσουν το ίδιο επάγγελμα σε άλλο κράτος μέλος. Το αν ένα επάγγελμα θεωρείται «νομοθετικά κατοχυρωμένο» εξαρτάται από τη νομοθεσία του κράτους μέλους στο οποίο ο πολίτης επιθυμεί να ασκήσει το επάγγελμά του³⁹.

Αντίθετα, το παρόν έγγραφο θα ασχοληθεί μάλλον με το γενικότερο ζήτημα της **ακαδημαϊκής αναγνώρισης (αναγνώριση για σκοπούς περαιτέρω σπουδών) των διπλωμάτων και των περιόδων σπουδών στο εξωτερικό**. Η ακαδημαϊκή αναγνώριση μπορεί επίσης να είναι χρήσιμη για τους ανθρώπους που αναζη-

τούν απασχόληση σε μη νομοθετικώς κατοχυρωμένα επαγγέλματα, δεδομένου ότι μπορεί να βοηθήσει τους πιθανούς εργοδότες να κατανοήσουν την αξία των τίτλων που απέκτησε ο υποψήφιος στο εξωτερικό. Λόγω της ποικιλίας των εκπαιδευτικών συστημάτων, η αξιολόγηση του αν το δίπλωμα που αποκτήθηκε σε μια χώρα είναι ισοδύναμο με το δίπλωμα που αποκτήθηκε σε μια άλλη μπορεί να είναι χρονοβόρα και να προκαλέσει ενδεχομένως αντιδικίες. Πολλές από τις επιστολές, τις καταγγελίες και τις αιτήσεις που λαμβάνει η Επιτροπή από φοιτητές αφορούν θέματα ακαδημαϊκής αναγνώρισης (αν και πρέπει να αναφερθεί ότι στη μεγάλη πλειονότητα των περιπτώσεων, η αναγνώριση δεν δημιουργεί κανένα πρόβλημα: αυτές οι καταγγελίες αντιπροσωπεύουν στην πραγματικότητα μόνο ένα πολύ μικρό ποσοστό του πολύ μεγάλου αριθμού φοιτητών που αξιοποιούν τις ευκαιρίες μαθησιακής κινητικότητας).

4.2. Οι αρμοδιότητες των κρατών μελών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η ακαδημαϊκή αναγνώριση ανήκει στην αρμοδιότητα των κρατών μελών. Ωστόσο, τα κράτη μέλη οφείλουν να ασκούν την αρμοδιότητα αυτή σύμφωνα με το δίκαιο της ΕΕ. Αυτό σημαίνει ότι, όταν αρνούνται την αναγνώριση ενός διπλώματος, δεν μπορούν να κάνουν διακρίσεις λόγω ιθαγένειας ή να παρακλύουν το δικαίωμα ενός πολίτη στην ελεύθερη κυκλοφορία. Σε σύσταση του 2001 σχετικά με την κινητικότητα των φοιτητών, των επιμορφούμενων απόρων, των εθελοντών, των εκπαιδευτικών και των εκπαιδευτών, τα κράτη μέλη κλήθηκαν να λάβουν κατάλληλα μέτρα έτσι ώστε οι αποφάσεις των αρχών που είναι αρμόδιες για την ακαδημαϊκή αναγνώριση να εκδίδονται μέσα σε λογικά χρονοδιαγράμματα, να είναι δικαιολογημένες και να υπόκεινται σε διοικητικές και/ή νομικές προσφυγές⁴⁰.

Πέραν αυτού, η Συνθήκη προβλέπει ρητά την ανάληψη δράσης από την Ένωση όχι μόνο για την ενθάρρυνση της κινητικότητας των φοιτητών και των εκπαιδευτικών αλλά και για την ενθάρρυνση της ακαδημαϊκής αναγνώρισης των διπλωμάτων και των περιόδων σπουδών⁴¹. Η σημασία αυτού του ζητήματος οδήγησε την Επιτροπή στην απόφαση να το αντιμετωπίσει σε διάφορα επίπεδα.

4.3. Μη δεσμευτικά μέσα της ΕΕ

Η Επιτροπή έχει συγκροτήσει ένα δίκτυο εθνικών κέντρων πληροφόρησης για την ακαδημαϊκή αναγνώριση των τίτλων σπουδών (NARIC)⁴², τα οποία παρέχουν πληροφορίες για την αναγνώριση των προσόντων που αποκτήθηκαν στο εξωτερικό.

Το δίκτυο NARIC στοχεύει στη βελτίωση της ακαδημαϊκής αναγνώρισης των διπλωμάτων και των περιόδων σπουδών στην ΕΕ, στις χώρες του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ) και στην Τουρκία.

Τα κέντρα του δικτύου NARIC σε όλες τις χώρες μέλη μπορούν να παρέχουν στους φοιτητές, στα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ή στους εργοδότες έγκυρες συμβουλές και πληροφορίες σχετικά με την ακαδημαϊκή αναγνώριση των διπλωμάτων που αποκτήθηκαν και των περιόδων σπουδών που πραγματοποιήθηκαν σε άλλα κράτη.

Τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι σε μεγάλο βαθμό αυτόνομα και λαμβάνουν τις αποφάσεις τους σχετικά με την αποδοχή ξένων φοιτητών και την απαλλαγή τους από κάποια μέρη του προγράμματος σπουδών με γνώμονα την εκπαίδευση που έχουν λάβει οι φοιτητές στο εξωτερικό. Συνεπώς, τα περισσότερα κέντρα του δικτύου NARIC δεν λαμβάνουν αποφάσεις, αλλά παρέχουν, σε όσους το ζητούν, πληροφορίες και συμβουλές για τα ξένα εκπαιδευτικά συστήματα και τους ξένους τίτλους σπουδών.

Η Επιτροπή έχει επίσης αναπτύξει διάφορα εργαλεία πανενωσιακής χρήσης τα οποία στο σύνολό τους στοχεύουν, με τον ένα ή με τον άλλο τρόπο, να δώσουν διαφάνεια και αναγνώριση στην εκπαίδευση που πραγματοποιείται σε άλλη ευρωπαϊκή χώρα:

- Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Επαγγελματικών Προσόντων: πρόκειται για μέσο που συνδέει τους τίτλους σπουδών που εκδίδονται από τις διάφορες χώρες με ένα κοινό ευρωπαϊκό πλαίσιο αναφοράς. Το σύστημα αυτό, όταν εφαρμοστεί πλήρως, αναμένεται να διευκολύνει τη σύγκριση του επιπέδου των τίτλων σπουδών που χορηγούνται από τα διάφορα κράτη μέλη της ΕΕ.

- Παράρτημα διπλώματος: πρόκειται για έγγραφο που επισυνάπτεται στο πτυχίο ή το δίπλωμα και το οποίο περιγράφει το περιεχόμενο και το επίπεδο των σπουδών που πραγματοποιήθηκαν. Η απόφαση να επισυναφθεί ή να μην επισυναφθεί παράρτημα διπλώματος εξαρτάται από το πανεπιστήμιο ή το άλλο ίδρυμα που εκδίδει το δίπλωμα, αλλά τα ιδρύματα ενθαρρύνονται ένθερμα να το κάνουν. Οι αρμόδιοι για θέματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης υπουργοί των χωρών που συμμετέχουν στη διαδικασία της Μπολόνιας (συμπεριλαμβανομένων όλων των κρατών μελών της ΕΕ) αποφάσισαν το 2003 ότι από το 2005 κάθε απόφοιτος πρέπει να λαμβάνει το παράρτημα διπλώματος αυτόματα και δωρεάν, σε μια ευρέως ομιλούμενη ευρωπαϊκή γλώσσα⁴³.
- Ευρωπαϊκό σύστημα κατοχύρωσης και μεταφοράς ακαδημαϊκών μονάδων (ECTS): το σύστημα αυτό επιτρέπει στους φοιτητές να συγκεντρώνουν ακαδημαϊκές μονάδες για σπουδές που πραγματοποιούν στο πλαίσιο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, με βάση τα μαθησιακά αποτελέσματα και τον φόρτο εργασίας κάθε συγκεκριμένου κύκλου μαθημάτων. Τα περισσότερα κράτη μέλη έχουν εισαγάγει το ECTS στην εθνική τους νομοθεσία περί τριτοβάθμιας εκπαίδευσης για προγράμματα σπουδών πρώτου και δεύτερου κύκλου (Bachelor και Master).

Όλα αυτά τα εργαλεία μπορούν στη συνέχεια να βοηθήσουν τα πανεπιστήμια ή τους εργοδότες από άλλες χώρες της ΕΕ να κατανοήσουν τα προσόντα που διαθέτει ένας πτυχιούχος.

4.4. Νομικές πράξεις της ΕΕ

Σε ορισμένες εξαιρετικές περιπτώσεις η Επιτροπή κίνησε διαδικασίες παράβασης κατά κρατών μελών. Αυτές οι διαδικασίες δεν φτάνουν απαραίτητως στο Δικαστήριο, δεδομένου ότι συχνά το ζήτημα επιλύεται σε συνεννόηση με το κράτος μέλος.

Κατά καιρούς, αρκετές υποθέσεις που αφορούσαν την αναγνώριση επαγγελματικών προσόντων⁴⁴ αναφέρονταν έμμεσα στην ακαδημαϊκή αναγνώριση και

στην αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των πολιτών της ΕΕ, στην οποία βασίζεται η ακαδημαϊκή αναγνώριση.

- Για παράδειγμα, η Επιτροπή θεώρησε ότι ένα κράτος χρέωνε υπερβολικά τέλη για την αναγνώριση προσόντων που είχαν αποκτηθεί σε άλλο κράτος μέλος. Αν το ποσό που χρεώνεται είναι προδήλως υψηλότερο από τα σχετικά πραγματικά διοικητικά έξοδα, η Επιτροπή θεωρεί ότι αυτά τα υψηλότερα τέλη μπορεί να «τιμωρούν» τον φοιτητή για την επιλογή του να σπουδάσει στο εξωτερικό, πράγμα που δεν συνάδει με το δίκαιο της ΕΕ⁴⁵.
- Στην απόφαση *Επιτροπή κατά Ισπανίας*, δεν δόθηκε προαγωγή σε κάποιους μηχανικούς λόγω του ότι είχαν αποκτήσει τα πτυχία τους σε άλλο κράτος μέλος. Το Δικαστήριο υπογράμμισε ότι η προαγωγή στους κόλπους της δημόσιας διοίκησης, όπου ένας εργαζόμενος ασκούσε «νομοθετικά κατοχυρωμένο επάγγελμα» βάσει της οδηγίας για την αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων, δεν μπορεί να εξαρτηθεί από την υποχρέωση εξασφάλισης και ακαδημαϊκής ισοδυναμίας, επιπλέον της επαγγελματικής αναγνώρισης⁴⁶.
- Στην απόφαση *Επιτροπή κατά Ελλάδας*⁴⁷, ένα κράτος αρνιόταν συστηματικά να αναγνωρίσει διπλώματα που απονέμονται από πανεπιστήμια τα οποία λειτουργούν με σύμβαση δικαιόχρησης. Πρόκειται για ιδρύματα που έχουν υπογράψει με ξένο πανεπιστήμιο σύμβαση σύμφωνα με την οποία η εκπαίδευση παρέχεται στο αδειοδοτημένο ίδρυμα, αλλά επικυρώνεται από το εκπαιδευτικό ίδρυμα που βρίσκεται στο άλλο κράτος μέλος, ίδρυμα το οποίο απονέμει και τους τίτλους σπουδών. Συνεπώς, τα διπλώματα αυτών των πανεπιστημίων είναι τίτλοι σπουδών που χορηγούνται από άλλο κράτος μέλος. Το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι αρμόδιο να αξιολογήσει την ποιότητα της εκπαίδευσης είναι το κράτος μέλος που εκδίδει το δίπλωμα. Επειδή πρόκειται για τίτλους σπουδών που χορηγούνται από άλλο κράτος μέλος, τα διπλώματα αυτών των ιδρυμάτων είναι δυνατόν να εμπεσουν στην οδηγία 2005/36/ΕΚ υπό ορισμένους όρους⁴⁸.

Συνεπώς, οι ελληνικές αρχές ήταν υποχρεωμένες να τα αναγνωρίζουν για σκοπούς πρόσβασης σε νομοθετικά κατοχυρωμένο επάγγελμα. Η ίδια αρχή ισχύει για τους τίτλους που απονέμονται για προγράμματα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.

- Επιπλέον, οποιαδήποτε γενική απαγόρευση που αρνείται την αναγνώριση διπλωμάτων τα οποία χορηγούνται από πανεπιστήμια που λειτουργούν με σύμβαση δικαιόχρησης είναι πιθανό να αποτρέψει τους φοιτητές από την εγγραφή στα εν λόγω πανεπιστήμια και, συνεπώς, να εμποδίσει την ελευθερία εγκατάστασης των πανεπιστημίων⁴⁹.
- Τέλος, στην απόφαση *Kraus* κρίθηκε ότι τα κράτη μέλη έχουν το δικαίωμα να απαιτήσουν από τους υπηκόους τους να διαθέτουν διοικητική άδεια για να χρησιμοποιήσουν έναν ακαδημαϊκό τίτλο (π.χ. τον τίτλο «Δρ»). Αυτό οφείλεται στην ανάγκη προστασίας του κοινού από την καταχρηστική επίκληση ακαδημαϊκών τίτλων που μπορεί να μην έχουν αποκτηθεί με τη δέουσα διαδικασία. Αλλά η διαδικασία αδειοδότησης πρέπει να είναι δίκαιη και αναλογική⁵⁰.

WARRIOR

© DDBnDBDD DBDD / Pictures: 123RF

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Όπως επισημάνθηκε στο παρόν έγγραφο, οι Συνθήκες, όπως έχουν ερμηνευθεί με δικαστικές αποφάσεις, έχουν καθιερώσει ορισμένα δικαιώματα για τους μετακινούμενους φοιτητές.

- Όταν υποβάλουν αίτηση σε πανεπιστήμιο ή άλλο εκπαιδευτικό ίδρυμα του εξωτερικού, οι πολίτες της ΕΕ πρέπει να γίνονται δεκτοί με τους ίδιους όρους όπως οι τοπικοί υποψήφιοι.
- Τα διδάκτρα πρέπει να είναι τα ίδια για όλους τους φοιτητές της ΕΕ, ενώ τα δάνεια για την κάλυψη των δίδακτρων, όπου υπάρχουν, πρέπει να είναι διαθέσιμα στην ίδια βάση για όλους, ακόμη και για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση.
- Αν ένας φοιτητής χρειαστεί οικονομική ενίσχυση κατά τις σπουδές του στο εξωτερικό, μπορεί να έχει το δικαίωμα να πάρει υποτροφία από την κυβέρνηση της χώρας του, ενώ οι κυβερνήσεις που επιτρέπουν τη δυνατότητα μεταφοράς των υποτροφιών δεν μπορούν να θέτουν δυσανάλογους όρους για την εν λόγω δυνατότητα. Ωστόσο, οι κυβερνήσεις δεν είναι υποχρεωμένες να παρέχουν δάνεια για την κάλυψη εξόδων διαβίωσης σε φοιτητή που έρχεται στη χώρα τους για σπουδές, εκτός αν ο φοιτητής αποκτήσει καθεστώς μόνιμου κατοίκου.
- Αν τα μαθήματα που επιθυμεί να παρακολουθήσει ο φοιτητής γίνονται σε γλώσσα που δεν είναι η πρώτη γλώσσα του, το πανεπιστήμιο μπορεί να του ζητήσει να αποδείξει ότι διαθέτει επαρκή γλωσσικά προσόντα ή να υποβληθεί σε ανάλογη γλωσσική εξέταση για να διαπιστωθεί ότι θα είναι σε θέση να ολοκληρώσει τα μαθήματα.
- Όταν μεταβεί στη νέα χώρα, ο φοιτητής πρέπει να αντιμετωπίζεται με τον ίδιο τρόπο όπως οι τοπικοί φοιτητές.
- Όταν ο φοιτητής επιστρέφει στη χώρα του και θέλει να εξασφαλίσει την αναγνώριση των προσόντων που απέκτησε στο εξωτερικό, οι αρχές πρέπει να μεριμνούν ώστε ο φοιτητής να μην «τιμωρείται» για το γεγονός ότι έκανε χρήση του δικαιώματός του για κινητικότητα.

Παρά το ολοκληρωμένο νομικό πλαίσιο που ευνοεί τη φοιτητική κινητικότητα, εξακολουθούν να παρουσιάζονται προβλήματα σε πολλές μεμονωμένες περιπτώσεις, διότι οι κανόνες δεν εφαρμόζονται σωστά. Οι υπηρεσίες της Επιτροπής ελπίζουν ότι ο παρών οδηγός θα συμβάλει στην αποσαφήνιση των πραγμάτων ως προς τα θέματα αυτά, διευκολύνοντας έτσι τους πολίτες στην άσκηση του δικαιώματός τους για ελεύθερη μετακίνηση για λόγους σπουδών.

Αυτές οι απαιτήσεις αποτελούν ελάχιστα πρότυπα. Τα κράτη μέλη παραμένουν ελεύθερα να υπερβούν αυτό που είναι απολύτως αναγκαίο βάσει του νόμου και να λάβουν άλλα μέτρα για να ενθαρρύνουν την κινητικότητα· για παράδειγμα, σε μερικές χώρες, κάθε φοιτητής της ΕΕ μπορεί να πάρει υποτροφία, ανεξάρτητα από το χρονικό διάστημα που ζει στη χώρα⁵¹. ο στόχος της Ένωσης είναι να αυξηθεί σημαντικά η μαθησιακή κινητικότητα και, συνεπώς, η Επιτροπή ενθαρρύνει ένθερμα σχετικές ενέργειες. Οι υπηρεσίες της Επιτροπής θα εξακολουθήσουν να συνεργάζονται με τα κράτη μέλη για τη διευθέτηση των επιμέρους περιπτώσεων, λαμβάνοντας υπόψη τις αρχές που καθορίζονται στο παρόν έγγραφο.

Παράλληλα με το νομικό πλαίσιο που περιγράφεται ανωτέρω, υπάρχουν ορισμένα πρακτικά εμπόδια που εξακολουθούν να εμποδίζουν την κινητικότητα των φοιτητών. Με σύσταση που εκδόθηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο το 2001⁵² τα κράτη μέλη κλήθηκαν: να εξαλείψουν αυτά τα εμπόδια στην κινητικότητα, μεταξύ άλλων με τη διευκόλυνση των φοιτητών να μεταφέρουν στο εξωτερικό, όταν φεύγουν για σπουδές, υποτροφίες και εθνικές ενισχύσεις που λαμβάνουν από τη χώρα καταγωγής τους· να εξετάσουν σε ποιο βαθμό μπόρεσαν να ωφεληθούν οι μετακινούμενοι φοιτητές από την υποστήριξη που παρέχει το κράτος υποδοχής στους φοιτητές· και να διευκολύνουν την ακαδημαϊκή αναγνώριση των περιόδων σπουδών στο εξωτερικό από το κράτος μέλος καταγωγής του φοιτητή. Μια σύσταση του 2006 ενθάρρυνε τα κράτη μέλη να υιοθετήσουν έναν Χάρτη ποιότητας για την κινητικότητα⁵³. Στο πλαίσιο της δέσμης μέτρων *Νεολαία σε κίνηση*, η Επιτροπή υποβάλλει πρόταση σύστασης του Συμβουλίου για την προώθηση της μαθησιακής κινητικότητας των νέων. Η πρόταση θα αντιμετωπίζει ζητήματα όπως η παροχή πληροφοριών για τις ευκαιρίες μαθησιακής κινητικότητας και τη γλωσσική και πολιτιστική προετοιμασία για την κινητικότητα, με προγράμματα σπουδών που βελτιώνουν την ποιότητα της κινητικότητας και προωθούν την ανάπτυξη εταιρικών σχέσεων στον τομέα της κινητικότητας μεταξύ των διαφόρων σχετικών παραγόντων.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι: ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ ERASMUS

Πέρα από τα γενικά δικαιώματα που περιγράφονται στο παρόν έγγραφο, οι φοιτητές που συμμετέχουν στο πρόγραμμα Erasmus της ΕΕ έχουν τα ακόλουθα δικαιώματα βάσει του Χάρτη του φοιτητή Erasmus:

- Το πανεπιστήμιο προέλευσης και το πανεπιστήμιο υποδοχής να έχουν υπογράψει διαπανεπιστημιακή συμφωνία.
- Να υπογράψουν, πριν από την αναχώρησή τους, Συμφωνία Σπουδών με το πανεπιστήμιο προέλευσης και το πανεπιστήμιο υποδοχής, στο οποίο θα διευκρινίζονται αναλυτικά οι δραστηριότητες που έχουν προγραμματίσει να διεξαγάγουν στο εξωτερικό καθώς και οι ακαδημαϊκές μονάδες που προβλέπουν να συγκεντρώσουν.
- Να τύχουν απαλλαγής, κατά τη διάρκεια της φοίτησής τους στο πλαίσιο του προγράμματος Erasmus, από την καταβολή διδάκτρων ή τελών στο πανεπιστήμιο υποδοχής για την εγγραφή, τις εξετάσεις και την πρόσβασή τους στα εργαστήρια και στη βιβλιοθήκη.
- Να τύχουν πλήρους ακαδημαϊκής αναγνώρισης εκ μέρους του πανεπιστημίου προέλευσης οι δραστηριότητες που ολοκλήρωσαν με επιτυχία κατά την περίοδο κινητικότητας Erasmus σύμφωνα με τη Συμφωνία Σπουδών.
- Να τους χορηγηθεί πιστοποιητικό αναλυτικής βαθμολογίας για τις δραστηριότητές τους στο εξωτερικό που να καλύπτει τις πραγματοποιηθείσες σπουδές/εργασία υπογεγραμμένο από το πανεπιστήμιο/επιχείρηση υποδοχής. Στο πιστο-

ποιητικό θα καταγράφονται τα αποτελέσματα, με τις ακαδημαϊκές μονάδες και τους βαθμούς που συγκέντρωσαν. Αν η τοποθέτηση δεν αποτελούσε μέρος του προβλεπόμενου προγράμματος σπουδών, η περίοδος θα καταγράφεται τουλάχιστον στο παράρτημα διπλώματος.

- Το πανεπιστήμιο υποδοχής οφείλει να τους αντιμετωπίζει ισότιμα με τους τοπικούς φοιτητές και να τους παρέχει τις ίδιες υπηρεσίες με εκείνους.
- Να έχουν πρόσβαση στον πανεπιστημιακό χάρτη Erasmus και στη δήλωση πολιτικής Erasmus του πανεπιστημίου προέλευσης και του πανεπιστημίου υποδοχής.
- Να διατηρήσουν τη φοιτητική υποτροφία ή το δάνειο που έχουν λάβει από τη χώρα τους καθ' όλη τη διάρκεια της παραμονής τους στο εξωτερικό.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ: ΜΕΛΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΜΗ ΕΝΩΣΙΑΚΟΙ ΦΟΙΤΗΤΕΣ

1. Δικαιώματα διαμονής

Μέλη οικογένειας που έχουν το δικαίωμα να συνοδεύσουν ή να πάνε να συναντήσουν ενωσιακούς φοιτητές βάσει της οδηγίας 2004/38/ΕΚ⁵⁴:

- ο/ή σύζυγος,
- ο καταχωρισμένος σύντροφος (αν η νομοθεσία του κράτους μέλους υποδοχής θεωρεί τις καταχωρισμένες συμβιώσεις ισοδύναμες με το γάμο),
- τα τέκνα ηλικίας κάτω των 21 ετών ή τα προστατευόμενα πρόσωπα, συμπεριλαμβανομένων εκείνων του συζύγου ή του καταχωρισμένου συντρόφου του.

Αυτά τα μέλη της οικογένειας, ανεξάρτητα από την ιθαγένειά τους, έχουν το δικαίωμα να διαμείνουν με ενωσιακό φοιτητή σε άλλο κράτος μέλος, αν ο φοιτητής πληροί τους όρους του άρθρου 7 παράγραφος 1 της οδηγίας για διαμονή μεγαλύτερη των τριών μηνών.

Άλλα προστατευόμενα μέλη οικογένειας, όπως οι γονείς ή οι παππούδες και οι γιαγιάδες, καθώς και οι σύντροφοι σε σχέσεις που τα κράτη μέλη υποδοχής δεν αναγνωρίζουν ως καταχωρισμένες συμβιώσεις, δεν έχουν αυτόματο δικαίωμα διαμονής, αλλά οι αρχές του κράτους μέλους πρέπει να προσπαθούν να διευκολύνουν την είσοδο και τη διαμονή τους στη χώρα⁵⁵.

Για τα μέλη οικογένειας που δεν είναι **πολίτες της ΕΕ** και δεν κατοικούν ήδη σε χώρα της ΕΕ, το κράτος μέλος υποδοχής μπορεί να τους ζητήσει να κάνουν αίτηση για θεώρηση εισόδου, η οποία πρέπει να χορηγηθεί δωρεάν και χωρίς αδικαιολόγητες διατυπώσεις.

Φοιτητές εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης

Οι εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης φοιτητές που θέλουν να εισέλθουν στην ΕΕ για λόγους σπουδών πρέπει να πληρούν ορισμένους όρους. Συγκεκριμένα, πρέπει:

- να έχουν γίνει δεκτοί από ίδρυμα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης για παρακολούθηση προγράμματος σπουδών·
- να αποδείξουν ότι διαθέτουν επαρκείς πόρους που τους επιτρέπουν να καλύψουν τα έξοδα διαμονής, σπουδών και επιστροφής στη χώρα τους·
- να έχουν ασφάλιση ασθένειας που τους καλύπτει από τους κινδύνους για τους οποίους καλύπτονται συνήθως οι υπήκοοι του κράτους μέλους·
- να αποδείξουν (αν τους το ζητήσει το κράτος μέλος) ότι γνωρίζουν επαρκώς τη γλώσσα διεξαγωγής των μαθημάτων·
- να αποδείξουν (αν τους το ζητήσει το κράτος μέλος) ότι έχουν καταβληθεί τα δίδακτρα.

Οι εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης φοιτητές πρέπει επίσης να διαθέτουν έγκυρο ταξιδιωτικό έγγραφο. Τα κράτη μέλη μπορούν να απαιτήσουν το ταξιδιωτικό έγγραφο να ισχύει τουλάχιστον για το διάστημα της προγραμματισμένης διαμονής.

Τα κράτη μέλη πρέπει να προσπαθούν να διευκολύνουν την είσοδο μη ενωσιακών φοιτητών που συμμετέχουν σε

προγράμματα της ΕΕ τα οποία ενθαρρύνουν την κινητικότητα προς ή μέσα στην Ένωση.

Πρέπει να χορηγηθεί στον φοιτητή άδεια διαμονής που να ισχύει τουλάχιστον για ένα έτος και η οποία θα μπορεί να ανανεωθεί, αν ο κάτοχός της εξακολουθεί να πληροί τους αναγκαίους όρους.

2. Μη ενωσιακοί φοιτητές — δικαιώματα των επί μακρόν διαμένοντων

Οι υπήκοοι κρατών μη μελών της ΕΕ οι οποίοι κατοικούν νόμιμα επί πέντε συναπτά έτη σε κράτος μέλος αποκτούν καθεστώς επί μακρόν διαμένοντος⁵⁶. Ωστόσο, για τους υπηκόους κρατών μη μελών της ΕΕ οι οποίοι διαμένουν στη χώρα για λόγους σπουδών ισχύουν ειδικοί όροι. Για να ζητήσουν να τους χορηγηθεί καθεστώς επί μακρόν διαμένοντος, πρέπει να έχουν αποκτήσει τίτλο διαμονής (π.χ. άδεια διαμονής που έχει χορηγηθεί λόγω μόνιμης εργασίας) που να τους επιτρέπει να αποκτήσουν αυτό το καθεστώς. Στην περίπτωση αυτή, για τον υπολογισμό της πενταετούς περιόδου μπορούν να ληφθούν υπόψη μόνο οι μισές από τις περιόδους διαμονής για λόγους σπουδών ή επαγγελματικής εκπαίδευσης.

Οι επί μακρόν διαμένοντες έχουν το δικαίωμα να αντιμετωπίζονται ακριβώς όπως οι υπήκοοι του κράτους μέλους στο οποίο βρίσκεται ο τόπος κατοικίας ή συνήθους διαμονής τους όσον αφορά, μεταξύ άλλων, την εκπαίδευση και την κατάρτιση (περιλαμβανομένης της πρόσβασης σε υποτροφίες⁵⁷), την κοινωνική αρωγή⁵⁸, την απασχόληση και την κοινωνική ασφάλιση σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία. Ωστόσο, ακριβώς όπως οι κάτοικοι που προέρχονται από άλλα κράτη μέλη της ΕΕ, μπορεί να κληθούν να αποδείξουν ότι διαθέτουν τη γλωσσική επάρκεια που είναι αναγκαία για τις σπουδές τους.

Οι επί μακρόν διαμένοντες μπορούν να μεταβούν σε άλλο κράτος μέλος για σπουδές.

Μπορούν να αποκτήσουν δικαίωμα διαμονής στο δεύτερο κράτος μέλος για διάστημα μεγαλύτερο από τρεις μήνες, αν πληρούν ορισμένους όρους. Συγκεκριμένα, πρέπει:

- να έχουν σταθερούς και τακτικούς πόρους, επαρκείς για τη συντήρηση των ιδίων και των μελών της οικογένειάς τους, χωρίς να χρειάζεται προσφυγή στο σύστημα κοινωνικής αρωγής του οικείου κράτους μέλους·
- να έχουν ασφάλιση ασθένειας που να καλύπτει όλους τους κινδύνους στο δεύτερο κράτος μέλος·
- να αποδείξουν (αν τους το ζητήσει το δεύτερο κράτος μέλος) ότι είναι εγγεγραμμένοι σε αναγνωρισμένο εκπαιδευτικό ίδρυμα.

Όταν σε υπήκοο κράτους που δεν είναι μέλος της ΕΕ χορηγηθεί το καθεστώς του επί μακρόν διαμένοντος στο δεύτερο κράτος μέλος, ο εν λόγω πολίτης πρέπει να τυγχάνει ίσης μεταχείρισης στο εν λόγω κράτος μέλος.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ: ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Άρθρο 18 (πρώην άρθρο 12 ΣΕΚ)

Εντός του πεδίου εφαρμογής των Συνθηκών και με την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεών τους, απαγορεύεται κάθε διάκριση λόγω ιθαγένειας.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, αποφασίζοντας σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία, δύνανται να λαμβάνουν μέτρα για την απαγόρευση των διακρίσεων αυτών.

Άρθρο 20 (πρώην άρθρο 17 ΣΕΚ)

1. Θεσπίζεται ιθαγένεια της Ένωσης. Πολίτης της Ένωσης είναι κάθε πρόσωπο που έχει την ιθαγένεια ενός κράτους μέλους. Η ιθαγένεια της Ένωσης προστίθεται και δεν αντικαθιστά την εθνική ιθαγένεια.

2. Οι πολίτες της Ένωσης έχουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που προβλέπονται στις Συνθήκες. Έχουν μεταξύ άλλων:

- α) το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής στο έδαφος των κρατών μελών,
- β) το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου καθώς και στις δημοτικές εκλογές στο κράτος μέλος κατοικίας τους, υπό τους ίδιους όρους με τους υπηκόους του εν λόγω κράτους,
- γ) το δικαίωμα να απολαύουν στο έδαφος τρίτης χώρας, στην οποία δεν αντιπροσωπεύεται το κράτος μέλος την ιθαγένεια του οποίου έχουν,

της διπλωματικής και προξενικής προστασίας κάθε κράτους μέλους, υπό τους ίδιους όρους που ισχύουν και έναντι των υπηκόων του κράτους αυτού,

- δ) το δικαίωμα να αναφέρονται στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το δικαίωμα να προσφεύγουν στον Ευρωπαϊό Διαμεσολαβητή, καθώς και το δικαίωμα να απευθύνονται στα θεσμικά και στα συμβουλευτικά όργανα της Ένωσης σε μία από τις γλώσσες των Συνθηκών και να λαμβάνουν απάντηση στην ίδια γλώσσα.

Τα δικαιώματα αυτά ασκούνται υπό τους όρους και εντός των ορίων που ορίζονται από τις Συνθήκες και από τα μέτρα που θεσπίζονται για την εφαρμογή τους.

Άρθρο 21 (πρώην άρθρο 18 ΣΕΚ)

1. Κάθε πολίτης της Ένωσης έχει το δικαίωμα να κυκλοφορεί και να διαμένει ελεύθερα στο έδαφος των κρατών μελών, υπό την επιφύλαξη των περιορισμών και με τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στις Συνθήκες και στις διατάξεις που θεσπίζονται για την εφαρμογή τους.

2. Εάν, προς επίτευξη αυτού του στόχου, απαιτείται δράση της Ένωσης και εφόσον οι Συνθήκες δεν έχουν προβλέψει εξουσίες προς τούτο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, αποφασίζοντας σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία, μπορούν να θεσπίζουν διατάξεις που διευκολύνουν την άσκηση των αναφερόμενων στην παράγραφο 1 δικαιωμάτων.

3. Για τους ίδιους σκοπούς με τους σκοπούς της παραγράφου 1, και εκτός εάν οι Συνθήκες έχουν προβλέψει εξουσίες δράσης προς τούτο, το Συμβούλιο, αποφασίζοντας σύμφωνα με ειδική νομοθετική διαδικασία, μπορεί να θεσπίζει μέτρα σχετικά με την κοινωνική ασφάλιση ή την κοινωνική προστασία. Το Συμβούλιο αποφασίζει ομόφωνα, μετά από διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Άρθρο 165 (πρώην άρθρο 149 ΣΕΚ)

1. Η Ένωση συμβάλλει στην ανάπτυξη παιδείας υψηλού επιπέδου, ενθαρρύνοντας τη συνεργασία μεταξύ κρατών μελών και, αν αυτό απαιτείται, υποστηρίζοντας και συμπληρώνοντας τη δράση τους, σεβόμενη ταυτόχρονα πλήρως την αρμοδιότητα των κρατών μελών για το περιεχόμενο της διδασκαλίας και την οργάνωση του εκπαιδευτικού συστήματος, καθώς και την πολιτιστική και γλωσσική τους πολυμορφία.

Η Ένωση συμβάλλει στην προώθηση των ευρωπαϊκών επιδιώξεων στον χώρο του αθλητισμού, λαμβάνοντας υπόψη παράλληλα τις ιδιαιτερότητές του, τις δομές του που βασίζονται στον εθελοντισμό καθώς και τον κοινωνικό και εκπαιδευτικό του ρόλο.

2. Η δράση της Ένωσης έχει ως στόχο:

- να αναπτύσσει την ευρωπαϊκή διάσταση της παιδείας, μέσω ιδίως της εκμάθησης και της διάδοσης των γλωσσών των κρατών μελών,
- να ευνοεί την κινητικότητα φοιτητών και εκπαιδευτικών, μεταξύ άλλων και μέσω της ακαδημαϊκής αναγνώρισης διπλωμάτων και περιόδων σπουδών,
- να προωθεί τη συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών ιδρυμάτων,
- να αναπτύσσει την ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών για τα κοινά προβλήματα των εκπαιδευτικών συστημάτων των κρατών μελών,
- να ευνοεί την ανάπτυξη των ανταλλαγών νέων, καθώς και οργανωτών κοινωνικομορφωτικών δραστηριοτήτων, και να ενθαρρύνει τη συμμετοχή των νέων στο δημοκρατικό βίο της Ευρώπης,

- να ενθαρρύνει την ανάπτυξη της εκπαίδευσης εξ αποστάσεως.
  - να αναπτύσσει την ευρωπαϊκή διάσταση του αθλητισμού, προάγοντας τη δικαιοσύνη και τον ανοιχτό χαρακτήρα των αθλητικών αναμετρήσεων και τη συνεργασία μεταξύ των αρμόδιων για τον αθλητισμό φορέων, καθώς και προστατεύοντας τη σωματική και ηθική ακεραιότητα των αθλητών, ιδίως των νεότερων μεταξύ τους.
3. Η Ένωση και τα κράτη μέλη ευνοούν τη συνεργασία με τις τρίτες χώρες και τους αρμόδιους διεθνείς οργανισμούς σε θέματα παιδείας και αθλητισμού, και ειδικότερα με το Συμβούλιο της Ευρώπης.
4. Προκειμένου να συμβάλει στην υλοποίηση των στόχων του παρόντος άρθρου:
- το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, αποφασίζοντας σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία και μετά από διαβούλευση με την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και με την Επιτροπή των Περιφερειών, θεσπίζουν δράσεις ενθάρρυνσης, χωρίς να εναρμονίζουν τις νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις των κρατών μελών,
  - το Συμβούλιο, μετά από πρόταση της Επιτροπής, διατυπώνει συστάσεις.

Άρθρο 166 (πρώην άρθρο 150 ΣΕΚ)

1. Η Ένωση εφαρμόζει πολιτική επαγγελματικής εκπαίδευσης, η οποία στηρίζει και συμπληρώνει τις δράσεις των κρατών μελών, σεβόμενη ταυτόχρονα πλήρως την αρμοδιότητα των κρατών μελών για το περιεχόμενο και την οργάνωση της επαγγελματικής εκπαίδευσης.
2. Η δράση της Ένωσης έχει ως στόχο:

- να διευκολύνει την προσαρμογή στις μεταλλαγές της βιομηχανίας, ιδίως μέσω της επαγγελματικής εκπαίδευσης και του επαγγελματικού αναπροσανατολισμού,
- να βελτιώνει την αρχική επαγγελματική εκπαίδευση και τη συνεχή κατάρτιση, για να διευκολύνεται η επαγγελματική ένταξη και επανένταξη στην αγορά της εργασίας,
- να διευκολύνει την πρόσβαση στην επαγγελματική εκπαίδευση και την ενίσχυση της κινητικότητας των εκπαιδευτών και των εκπαιδευομένων και ιδίως των νέων,
- να τονώνει τη συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και επιχειρήσεων στον τομέα της κατάρτισης,
- να αναπτύσσει την ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών για τα κοινά προβλήματα των συστημάτων κατάρτισης των κρατών μελών.

3. Η Ένωση και τα κράτη μέλη ευνοούν τη συνεργασία με τις τρίτες χώρες και τους αρμόδιους διεθνείς οργανισμούς σε θέματα επαγγελματικής εκπαίδευσης.
4. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, αποφασίζοντας σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία και μετά από διαβούλευση με την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, θεσπίζουν μέτρα για να συμβάλουν στην υλοποίηση των στόχων που αναφέρονται στο παρόν άρθρο, χωρίς να εναρμονίζουν τις νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις των κρατών μελών και το Συμβούλιο, μετά από πρόταση της Επιτροπής, διατυπώνει συστάσεις.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ IV: ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΩΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΠΟΥ ΣΧΕΤΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ

Πρόσβαση στην εκπαίδευση

Gravier κατά Ville de Liège, υπόθεση 293/83

Blaizot κατά Πανεπιστημίου της Λιέγης, υπόθεση 24/86

Lair κατά Universität Hannover, υπόθεση 39/86

Brown κατά The Secretary of State for Scotland, υπόθεση 197/86

Επιτροπή κατά Βελγίου, υπόθεση C-65/03

Επιτροπή κατά Αυστρίας, υπόθεση C-147/03

Bressol κ.λπ. κατά Gouvernement de la Communauté française, υπόθεση C-73/08

Σπουδαστικές υποτροφίες/δάνεια

Grzelczyk κατά Centre public d'aide sociale d'Ottignies-Louvain-la-Neuve, υπόθεση C-184/99

D'Hoop κατά Office national de l'emploi, υπόθεση C-224/98

Bidar κατά London Borough of Ealing & Secretary of State for Education and Skills, υπόθεση C-209/03

Morgan κατά Bezirksregierung Köln και Bucher κατά Landrat des Kreises Düren, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-11/06 και C-12/06

Förster κατά Hoofddirectie van de Informatie Beheer Groep, υπόθεση C-158/07

Αναγνώριση τίτλων και προσόντων

Kraus κατά Land Baden-Württemberg, υπόθεση C-19/92

Neri κατά European School of Economics, υπόθεση C-153/02

Επιτροπή κατά Ελλάδας, υπόθεση C-274/05

Επιτροπή κατά Ισπανίας, υπόθεση C-286/06

ENDNOTES

- 1 COM(2010) 135.
- 2 Τα σχετικά άρθρα της Συνθήκης περιλαμβάνονται στο παράρτημα ΙΙΙ.
- 3 Μετονομάστηκε σε «Ευρωπαϊκή Ένωση» από τη συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης από την 1η Δεκεμβρίου 2009.
- 4 Βάσει της οδηγίας 2005/36/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου.
- 5 Τότε άρθρο 128 της συνθήκης ΕΟΚ.
- 6 Απόφαση του Δικαστηρίου της 13ης Ιουλίου 1983, *Forcheri*, υπόθεση 152/82, Συλλογή 1983, 02323.
- 7 Απόφαση του Δικαστηρίου της 13ης Φεβρουαρίου 1985, *Gravier*, υπόθεση 293/83, Συλλογή 1985, 00593.
- 8 Απόφαση του Δικαστηρίου της 2ας Φεβρουαρίου 1988, *Blaizot*, υπόθεση 24/86, Συλλογή 1988, 00379.
- 9 Τότε άρθρο 126 της συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (ΣΕΚ)· τώρα άρθρο 165 της συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ).
- 10 Βλ. άρθρα 20 και 21 της ΣΛΑΕ.
- 11 Απόφαση του Δικαστηρίου της 20ής Σεπτεμβρίου 2001, *Grzelczyk*, υπόθεση C-184/99, Συλλογή 2002, I-00663.
«Συγκεκριμένα, η ιδιότητα του πολίτη της Ενώσεως τείνει να αποτελέσει τη θεμελιώδη ιδιότητα των υπηκόων των κρατών μελών, η οποία εξασφαλίζει την ίδια νομική μεταχείριση σε όσους εξ αυτών βρίσκονται στην ίδια κατάσταση, ανεξάρτητα από την ιθαγένειά τους και υπό την επιφύλαξη των ρητά προβλεπόμενων εξαιρέσεων» (σκέψη 31).
- 12 Άρθρο 18 της ΣΛΑΕ.
- 13 Απόφαση του Δικαστηρίου της 13ης Απριλίου 2010, *Bressol*, υπόθεση C-73/08.
- 14 Απόφαση του Δικαστηρίου της 26ης Φεβρουαρίου 1992, *Raulin*, υπόθεση C-357/89, Συλλογή 1992, I-01027. Μετά τη νομολογία που καθιέρωσε το δικαίωμα ίσης μεταχείρισης όσον αφορά τους όρους πρόσβασης στην επαγγελματική, την τριτοβάθμια και την πανεπιστημιακή εκπαίδευση, το Δικαστήριο έκρινε, στις αρχές της δεκαετίας του '90, ότι αυτό το δικαίωμα ισχύει όχι μόνο για τις απαιτήσεις που προβλέπονται από το εκάστοτε εκπαιδευτικό ίδρυμα, όπως τα δίδακτρα, αλλά και για κάθε μέτρο που μπορεί να αποτρέψει την άσκηση αυτού του δικαιώματος. Το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι η αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων όσον αφορά τους όρους πρόσβασης στην επαγγελματική εκπαίδευση, αρχή που απορρέει από τα άρθρα 18 και 166 της ΣΛΕΕ (πρώην άρθρα 7 και 128 της ΣΕΚ), συνεπάγεται ότι ο υπήκοος κράτους μέλους ο οποίος έχει γίνει δεκτός σε μαθήματα επαγγελματικής εκπαίδευσης σε άλλο κράτος μέλος έχει δικαίωμα διαμονής στο δεύτερο κράτος μέλος για όλη τη διάρκεια των μαθημάτων.
- 15 Οδηγία 2004/38/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, σχετικά με το δικαίωμα των πολιτών της Ένωσης και των μελών των οικογενειών τους να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στην επικράτεια των κρατών μελών, ΕΕ L 229 του 2004, σ. 35. Βλ. άρθρα 6 και 7 της οδηγίας. Σύμφωνα με το άρθρο 7 παράγραφος 4 της εν λόγω οδηγίας, τα κράτη μέλη έχουν τη δυνατότητα να περιορίζουν τα μέλη οικογένειας που έχουν το δικαίωμα να συνοδεύσουν ή να πάνε να συναντήσουν πολίτη της ΕΕ ο οποίος μετακινείται για λόγους σπουδών στον σύζυγο, τον καταχωρισμένο σύντροφο και τα προστατευόμενα τέκνα. Για περισσότερες λεπτομέρειες βλ. παράρτημα ΙΙ.
- 16 Βλ. άρθρο 16 της οδηγίας.
- 17 Οδηγία 2004/114/ΕΚ του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2004, σχετικά με τις προϋποθέσεις εισδοχής υπηκόων τρίτων χωρών με σκοπό τις σπουδές, την ανταλλαγή μαθητών, την άμισθη πρακτική άσκηση ή την εθελοντική υπηρεσία.
- 18 Σύμφωνα με το άρθρο 21 της οδηγίας, η Επιτροπή πρόκειται να υποβάλει εφέτος έκθεση σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας.
- 19 Άρθρο 6 παράγραφος 2.
- 20 Βλ. αποφάσεις του Δικαστηρίου της 21ης Ιουνίου 1988, *Lair*, υπόθεση 39/86, Συλλογή 1988, 03161, σκέψη 16· και *Brown*, υπόθεση 197/86, Συλλογή 1988, 03205, σκέψη 17.
- 21 Απόφαση του Δικαστηρίου της 6ης Ιουνίου 2000, *Angonese*, υπόθεση C-281/98, Συλλογή 2000, I-04139.
- 22 Άρθρο 165 παράγραφος 2 έκτε περίπτωση της ΣΛΑΕ: «Η δράση της Ένωσης έχει ως στόχο: ... να ενθαρρύνει την ανάπτυξη της εκπαίδευσης εξ αποστάσεως, ...».
- 23 Τις οποίες εγγυάται το άρθρο 56 της ΣΛΑΕ (πρώην άρθρο 49 της ΣΕΚ).
«Στο πλαίσιο των κατωτέρω διατάξεων, οι περιορισμοί της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών στο εσωτερικό της Ένωσης απαγορεύονται όσον αφορά τους υπηκόους των κρατών μελών που είναι εγκατεστημένοι σε κράτος μέλος άλλο από εκείνο που αποδέχεται της παροχής.
- 24 Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, αποφασίζοντας σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία, δύνανται να επεκτείνουν το ευεργέτημα των διατάξεων του παρόντος κεφαλαίου και σε υπηκόους τρίτου κράτους που παρέχουν υπηρεσίες και είναι εγκατεστημένοι στο εσωτερικό της Ένωσης».
- 25 Άρθρο 18 και 20 της ΣΛΑΕ.
Το άρθρο 7 του κανονισμού 1612/68 έχει ως εξής:
«1. ο εργαζόμενος υπήκοος ενός κράτους μέλους δεν δύναται στην επικράτεια των άλλων κρατών μελών, να έχει, λόγω της ιθαγενείας του, διαφορετική μεταχείριση από τους ημεδαπούς εργαζομένους, ως προς τους όρους απασχόλησης και εργασίας, ιδίως όσον αφορά την αμοιβή, την απόλυση, την επαγγελματική επανένταξη ή την επανασχολήση αν έχει καταστεί άνεργος.
2. Απολαύει των ίδιων κοινωνικών και φορολογικών πλεονεκτημάτων με τους ημεδαπούς εργαζομένους».
- 26 Άρθρα 20 και 21 της ΣΛΑΕ.
- 27 Όπως στην οδηγία 2004/38/ΕΚ: Άρθρο 24:
«1. Με την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεων που προβλέπονται ρητώς στη Συνθήκη και στο παράγωγο δίκαιο, όλοι οι πολίτες της Ένωσης που διαμένουν στην επικράτεια του κράτους μέλους υποδοχής βάσει της παρούσας οδηγίας, απολαύουν ίσης μεταχείρισης σε σύγκριση με τους ημεδαπούς του εν λόγω κράτους μέλους εντός του πεδίου εφαρμογής της Συνθήκης. Το ευεργέτημα του δικαιώματος αυτού εκτείνεται στα μέλη της οικογένειας που δεν είναι υπήκοοι κράτους μέλους, εφόσον έχουν δικαίωμα διαμονής ή μόνιμης διαμονής.
2. Κατά παρέκκλιση από την παράγραφο 1, το κράτος μέλος υποδοχής δεν είναι υποχρεωμένο να χορηγεί δικαίωμα σε κοινωνικές παροχές κατά τους πρώτους τρεις μήνες της διαμονής, ή, κατά περίπτωση, κατά το μακρότερο χρονικό διάστημα που προβλέπεται στο άρθρο 14, παράγραφος 4, στοιχείο β), ούτε να δίνει, πριν από την απόκτηση του δικαιώματος μόνιμης διαμονής, σπουδαστική βοήθεια, συμπεριλαμβανομένης της επαγγελματικής κατάρτισης, αποτελούμενη από σπουδαστικές υποτροφίες ή σπουδαστικά δάνεια σε άλλα πρόσωπα εκτός από μισθωτούς, μη μισθωτούς, σε πρόσωπα που διατηρούν αυτή την ιδιότητα και στα μέλη των οικογενειών τους.»
- 28 Από τα 27 κράτη μέλη της ΕΕ, μόνο 3 παρέχουν στήριξη σε φοιτητές που σπουδάζουν σε οποιοδήποτε σημείο του ευρωπαϊκού χώρου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης χωρίς πρόσθετους

- όρους επιπλέον εκείνων που ισχύουν για φοίτηση στη χώρα τους —Βέλγιο (γερμανόφωνη κοινότητα), Λουξεμβούργο και οι Κάτω Χώρες. Τέσσερα κράτη μέλη δεν επιτρέπουν τη δυνατότητα μεταφοράς καθόλου —Ιταλία (με εξαίρεση δύο αυτόνομες περιφέρειες), Λετονία, Πολωνία, και Ρουμανία. Για περισσότερες λεπτομέρειες βλ. την έκθεση Eurydice σχετικά με την τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Ευρώπη: Εξελίξεις στη διαδικασία της Μπολόνιας (Μάρτιος 2009).
- 29 Απόφαση του Δικαστηρίου της 23ης Οκτωβρίου 2007, *Morgan και Bucher*, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-11/06 και 12/06, Συλλογή 2007, I-09161.
- 30 Απόφαση του Δικαστηρίου της 15ης Μαρτίου 2005, *Bidar*, C-209/03, Συλλογή 2005, I-02119. Αυτή η απόφαση εκδόθηκε μετά την κατάρτιση της οδηγίας, αλλά προτού καταστεί δυνατή η εφαρμογή της από το Δικαστήριο.
- 31 Βλ. υποσημείωση 23.
- 32 Σύμφωνα με την οδηγία 2004/38/EK.
- 33 Απόφαση του Δικαστηρίου της 18ης Σεπτεμβρίου 2008, *Förster*, C-158/07, Συλλογή 2008, I-08507.
- 34 Σκέψη 54 της απόφασης.
- 35 Κατά την έννοια του άρθρου 24 της οδηγίας 2004/38/EK.
- 36 Απόφαση του Δικαστηρίου της 11ης Σεπτεμβρίου 2007, *Schwarz και Gootjes Schwarz*, υπόθεση C-76/05, Συλλογή 2007, I-06849.
- 37 Άρθρο 17 της οδηγίας 2004/114/EK.
- 38 Καθορίζεται στην οδηγία 2005/36/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου.
- 39 Για να διαπιστώσετε αν ένα επάγγελμα είναι νομοθετικά κατοχυρωμένο σε μια συγκεκριμένη χώρα, μπορείτε να συμβουλευθείτε τη διεύθυνση http://ec.europa.eu/internal_market/qualifications/regprof/index.cfm?fuseaction=home.home
- 40 Σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 10ης Ιουλίου 2001, για την ενδοκοινοτική κινητικότητα των φοιτητών, των επιμορφωμένων ατόμων, των εθελοντών, των εκπαιδευτικών και των εκπαιδευτών (2001/613/EK), ΕΕ L 215 της 9.8.2001, σελ. 30.
- 41 Άρθρο 65:
Η δράση της Ένωσης έχει ως στόχο:
— να αναπτύσσει την ευρωπαϊκή διάσταση της παιδείας, μέσω ιδίως της εκμάθησης και της διάδοσης των γλωσσών των κρατών μελών,
— να ευνοεί την κινητικότητα φοιτητών και εκπαιδευτικών, μεταξύ άλλων και μέσω της ακαδημαϊκής αναγνώρισης διπλωμάτων και περιόδων σπουδών,...
- 42 www.enic-naric.net/
- 43 Ανακοίνωση του Βερολίνου, http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/documents/MDC/Berlin_Communique1.pdf
- 44 Βάσει της οδηγίας 89/48/EK (τώρα 2005/36/EK).
- 45 Το σκεπτικό της Επιτροπής βασίστηκε κατ' αναλογία στην απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση *D'Hoop* της 11ης Ιουλίου 2002, υπόθεση C-224/98, σκέψη 31, Συλλογή 2002, σ. I-06191.
- 46 Απόφαση του Δικαστηρίου της 23ης Οκτωβρίου 2008, *Επιτροπή κατά Ισπανίας*, υπόθεση C-286/06, Συλλογή 2008, σ. I-08025. Βλ. διατακτικό της απόφασης. Παρόμοια απόφαση στη διάταξη του Δικαστηρίου της 13ης Νοεμβρίου 2008, *Μαρία Καστρινάκη*, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-180/08 και C-186/08, Συλλογή 2008, σ. I-00157.
- 47 Απόφαση του Δικαστηρίου της 23ης Οκτωβρίου 2008, *Επιτροπή κατά Ελλάδας*, υπόθεση C-274/05, Συλλογή 2008, σ. I-07969.
- 48 Για να εφαρμοστεί η οδηγία σε δίπλωμα που χορηγείται βάσει συμφωνίας δικαιόχρησης, πρέπει η εκπαίδευση την οποία παρέχει το ίδρυμα που λειτουργεί βάσει συμφωνίας δικαιόχρησης να είναι επισήμως επικυρωμένη από το ίδρυμα που χορηγεί το δίπλωμα. Επίσης, πρέπει το δίπλωμα που χορηγείται βάσει συμφωνίας δικαιόχρησης να είναι το ίδιο με εκείνο που χορηγείται όταν η εκπαίδευση πραγματοποιείται εξ ολοκλήρου στο κράτος μέλος όπου εδρεύει το ίδρυμα που χορηγεί το δίπλωμα. Τέλος, το δίπλωμα που χορηγείται βάσει συμφωνίας δικαιόχρησης πρέπει να παρέχει τα ίδια επαγγελματικά δικαιώματα στο κράτος μέλος όπου εδρεύει το ίδρυμα που χορηγεί το δίπλωμα.
- 49 Απόφαση του Δικαστηρίου της 13ης Νοεμβρίου 2003, *Valentina Neri*, υπόθεση C-153/02, Συλλογή 2003, σ. I-13555.
- 50 Απόφαση του Δικαστηρίου της 31ης Μαρτίου 1993, *Kraus*, υπόθεση C-19/92, Συλλογή 1993, σ. I-01663.
- 51 Οι φοιτητές πρέπει να συμβουλευθούν τις εθνικές αρχές για τα δικαιώματά τους. Μερικές χρήσιμες συνδέσεις και άλλες πληροφορίες υπάρχουν στον ιστότοπο Europa http://ec.europa.eu/youreurope/citizens/education/university/fees/index_en.htm?profile=0
- 52 Σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 10ης Ιουλίου 2001, για την ενδοκοινοτική κινητικότητα των φοιτητών, των επιμορφωμένων ατόμων, των εθελοντών, των εκπαιδευτικών και των εκπαιδευτών (2001/613/EK).
- 53 Σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 2006, σχετικά με τη διακρατική κινητικότητα εντός της Κοινότητας για σκοπούς εκπαίδευσης και κατάρτισης: Ευρωπαϊκός χάρτης ποιότητας για την κινητικότητα (2006/961/EK).
- 54 Άρθρο 7 παράγραφος 4.
- 55 Άρθρο 3 παράγραφος 2.
- 56 Οδηγία 2003/109/EK του Συμβουλίου, της 25ης Νοεμβρίου 2003, σχετικά με το καθεστώς υπηκόων τρίτων χωρών οι οποίοι είναι επί μακρόν διαμένοντες.
- 57 Ωστόσο, η έννοια των υποτροφιών στον τομέα της επαγγελματικής εκπαίδευσης δεν καλύπτει μέτρα που χρηματοδοτούνται από συστήματα κοινωνικής αρωγής. Επιπλέον, τα κράτη μέλη μπορούν να λαμβάνουν υπόψη το γεγονός ότι οι πολίτες της Ένωσης μπορούν να τυγχάνουν του ίδιου πλεονεκτήματος στη χώρα καταγωγής.
- 58 Σχετικά με το θέμα αυτό, τα κράτη μέλη έχουν το δικαίωμα να περιορίσουν τα ωφελήματα των επί μακρόν διαμενόντων στα βασικά (ελάχιστη εισοδηματική στήριξη και αρωγή σε περίπτωση ασθένειας, κύησης, γονικής μέριμνας και μακροχρόνιας φροντίδας).

Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Δικαιώματα των φοιτητών σχετικά με την κινητικότητα: Οδηγός για τα δικαιώματα των μετακινούμενων φοιτητών στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης

2011 — 29 σ. — 25 x 17,6 cm

ISBN 978-92-79-17762-0

doi:10.2766/81343

ΠΩΣ ΘΑ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΕΙΤΕ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΕ

Δωρεάν εκδόσεις:

- > από το EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>).
- > από τα γραφεία εκπροσώπησης ή τις αντιπροσωπείες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στοιχεία επικοινωνίας θα βρείτε στο διαδίκτυο (<http://ec.europa.eu>) ή θα τα ζητήσετε με φax στον αριθμό +352 2929-42758.

Εκδόσεις επί πληρωμή:

- > από το EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>).

Συνδρομές επί πληρωμή (π.χ. ετήσιες σειρές της Επίσημης Εφημερίδας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συλλογές της νομολογίας του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης):

- > μέσω των εμπορικών αντιπροσώπων της Υπηρεσίας Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (http://publications.europa.eu/others/agents/index_el.htm).

Youth on the Move: <http://europa.eu/youthonthemove>

Youth Information: <http://europa.eu/youth>

European Job Mobility Portal : <http://ec.europa.eu/eures>

Help and advice on life, work and travel in the EU: <http://ec.europa.eu/youreurope>

European Commission: Education and Training: <http://ec.europa.eu/education>

European Commission: Employment, Social Affairs and Inclusion: <http://ec.europa.eu/social>

doi:10.2766/81343
ISBN 978-92-79-17762-0

NC-32-10-556-EL-C